

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Bc. Ilona Křížková

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trendy v zájmovém vzdělávání

Trends in the leisure education

Bc. Ilona Křížková

Vedoucí práce: PhDr. Václav Trojan, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Trendy v zájmovém vzdělávání** vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 16.4. 2017

.....

podpis

Poděkování patří především vedoucímu práce PhDr. Václavu Trojanovi za odborné vedení během zpracování této diplomové práce a za jeho cenné rady. Také bych chtěla poděkovat osobám, které stály při realizaci výzkumných otázek a spolupodílely se na vyvážení výzkumné části. Jsou jimi Mgr. Jana Heřmanová, ředitelka SVČ v Ivančicích, Vladislava Lukešová, vedoucí vychovatelka ŠD v Žebráku. Bc. Vlasta Faiferlíková, ředitelka neziskové organizace TOTEM v Plzni a Jaroslav Jindra, lektor, tutor, člen ASIS a odborný poradce. V neposlední řadě děkuji všem korespondentům, kteří vyplnili dotazník. Velké díky patří celé mé rodině za trpělivost k ponechání prostoru pro studium, pomoc a vytvoření podmínek pro psaní této diplomové práce, také PaedDr. Haně Králové a Ing. Haně Máškové za stylistickou kontrolu.

ABSTRAKT

Diplomová práce v rámci zvoleného tématu mapuje stav a rozdíly řízení v jednotlivých typech organizací zájmového vzdělávání. Zjišťuje, jaké jsou strategie těchto organizací a jakým směrem se ubírají. Obsahem práce je najít různá specifika. **Cílem je analýza volnočasových aktivit v jednotlivých typech zařízení.** V teoretické části autorka popisuje, co je to volný čas a mimoškolní výchova. Definuje zájmové vzdělávání, zejména užívanou terminologii – druhy, funkce, cíle, formy a metody. Dále popisuje systém mimoškolního vzdělávání ve vazbě na věk účastníka a skladbě náplně, srovnává typy zařízení pro realizaci zájmového/neformálního vzdělávání. Ve zpracovaném materiálu, v kterém byla oslovena řada ředitelů volného času/domů dětí a mládeže, vedoucích ŠD a ŠK a dalších manažerů neziskových organizací, se nabízí přehled možných typů zařízení, jejich směr vývoje, rozvoj a trendy, kterými se zabývají, oblast financování a práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Aby v praktické části dosáhla cíle, stanovuje určené hypotézy a postup výzkumu. Před samotným výzkumem byl ještě proveden tzv. „předvýzkum“. Bylo zhodnoceno, zda zkoumané otázky jsou srozumitelné a budou správně využity k výsledku zkoumaného cíle. Výsledek práce autorka vidí jako nástroj, který by mohl pomoci procesu provázanosti a větší spolupráce mezi jednotlivými zařízeními, zabývající se volnočasovými aktivitami, MŠMT, SP DDM ČR a zřizovateli. V této práci se snažila najít různé způsoby trávení volného času v různých typech zařízení, vzájemně je porovnat, popsat jejich činnosti a najít jednotlivé klady a zápory.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zájmové vzdělávání, středisko volného času (domy dětí a mládeže), školní družiny (školní kluby), neziskové organizace, volnočasové aktivity, mimoškolní činnost, fundraising – projektová činnost, sponzoring

ABSTRACT

This diploma thesis deals with current conditions of individual types of the interest education organisations and differences between them within the selected topic. It determines strategies of these organisations and how these strategies will change in the future. The thesis is to find specifics within this type of education. **The aim is the analysis of the current state and development of the free time activities in particular types of organisations.** In the theoretical part it is defined what the free time and out-of-school education are. The interest education is defined too, especially the terminology connected with that – types, functions, goals, conditions and methodology. The system of the out-of-school education is described in relation to the age of the child and its particular free time activities and the types of interest education organisations are compared with one another. The directors of free time activity centres, children and youth centres, afterschool clubs and managers of other non-profit organisations have been interviewed to make the list of possible types of institutions and to describe their future development and issues they are dealing with, ways of financing and the education of the children with special educational needs. To reach the goal in the practical part, the hypotheses and the research methodology have been stated. Before the research as such the preliminary research has been conducted. It was evaluated if the questions are understandable and if they will be used correctly in order to create description. The results of the research could help to create better network between the individual institutions, the Ministry of Education Youth and Sports, the Association of Workers of Children and Youth Centres in the Czech Republic and their founders as well as to increase their mutual cooperation. The last goal of this thesis is also to find different ways of spending free time in different types of institutions, to compare these institutions with one another, to describe their work and to find their pros and cons.

KEYWORDS

Interest education, children and youth centre, after-school clubs, non-profit organisations, free time activities, out-of-school activity, fundraising – project activity, sponsorship

Obsah

Úvod	1
1 Vymezení pojmů	2
1.1 Pojem volný čas, výchova mimo vyučování, výchovně vzdělávací činnost	2
1.1.1 Vzdělávací systém ČR v evropském kontextu	4
1.1.2 Soudobé trendy ve vývoji evropského vzdělávání	5
1.1.3 Volný čas a životní styl	5
1.1.4 Funkce volného času	6
2 Výchova ve volném čase	8
2.1 Funkce výchovy ve volném čase, funkce výchovy mimo vyučování	9
2.2 Cíle, podmínky a prostředky ve volném čase	11
2.3 Obsah a formy výchovy mimo vyučování	12
3 Zájmová činnost, zájmové vzdělávání	14
3.1 Kategorie a charakteristiky	14
3.2 Organizační formy zájmového vzdělání	14
3.3 Obsah zájmového vzdělávání	15
3.3.1 Průřezová témata základního vzdělávání	17
3.3.2 Průřezová témata neformálního vzdělávání	17
3.4 Oblasti (typy) zájmového vzdělávání	18
3.5 Cíl vzdělávání	19
4 Instituce pro výchovu mimo vyučování	21
4.1 Střediska volného času, domy dětí a mládeže	22
4.2 Školní družiny a školní kluby	24
4.3 Základní umělecké školy, domovy mládeže	26

4.4	Nestátní neziskové organizace (NNO)	27
4.5	Ostatní jiná zařízení, další subjekty a vlivy	27
5	Zájmové vzdělávání dospělých	29
5.1	System vzdělávání dospělých	29
5.2	Zájmy a potřeby	29
5.3	Základy charakteristiky	30
5.4	Cíle, zásady a formy zájmového vzdělávání dospělých	30
5.5	Typy zájmového vzdělávání dospělých	33
5.5.1	Současný stav zájmového vzdělávání dospělých	33
6	Inkluze v zájmovém vzdělání	35
6.1	Inkluze a volný čas	35
6.2	Talent a nadání	36
6.3	Pojmy a definice nadání a talentu	36
6.4	Teorie nadání	37
6.5	Charakteristika, identifikace a výběr nadaných dětí	37
6.6	Možnosti rozvoje a způsoby práce s nadanými žáky ve volnočasových aktivitách 40	
7	Financování	43
8	Současné trendy zájmového vzdělání	48
9	Perspektivy, problémy, odlišnosti a výhled do budoucnosti	52
10	Průběh průzkumu	54
10.1	Metodiky průzkumu	55
10.2	Zmapování terénu před zahájením průzkumu, pilotáž	55
10.3	Sběr dat	56

10.4	Soubor respondentů.....	58
11	Výsledky průzkumu	59
11.1	Vyhodnocení rozhovorů.....	59
11.2	Vyhodnocení dotazníku.....	69
11.3	Porovnání pracovních institucí.....	84
11.4	Analýza dokumentů.....	86
12	Závěr.....	87
13	Seznam použitých informačních zdrojů.....	89
13.1	Odborná literatura	89
13.2	Ostatní zdroje	91
14	Použité zkratky	93
15	Seznam příloh.....	94
15.1	Řízené rozhovory	94
15.2	Dotazník	94
15.3	Prezentace na téma “Trendy ve volném čase“	94
15.4	Spot nabídky z činnosti zájmového vzdělávání (SVČ Ivančice)	94
15.5	Spot ze vzdělávací akce (NNO Talent4you ve spolupráci se SVČ Ivančice)...	94

Úvod

V oboru neformálního vzdělávání najdeme mnoho dalších specifických názvů a definic. Ať jsou to volnočasové aktivity nebo mimoškolní činnosti či oblast zájmového vzdělávání – vše mají jedno společné. Především smysluplné trávení volného času. Této oblasti se autorka věnuje téměř celý svůj profesní život, a to skoro 30 let. Stát u rozvíjení talentu, pomáhat slabším či vyplňovat volný čas někomu, kdo by měl zájem zkusit něco nového a obohacujícího nebo se v něčem zdokonalit a přiučít je to, co autorka vnímá jako své poslání.

Oblast neformálního vzdělávání je stále oproti formálnímu spíše v pozadí. I když v posledních letech je tomu to oboru věnováno více pozornosti, stále však je to nedostačující. Co to je volný čas, jak ho definovat, jaké jsou možnosti a rozdíly v různých typech zařízení, co to je talent či vzdělávání dospělých. To všechno by měla tato diplomová práce přiblížit, definovat, hlouběji prozkoumat a porovnat. Velkou motivací ve výběru tohoto tématu je nejen celoživotní poslání autorky, ale snaha poukázat na to, jak je tato oblast velmi důležitá pro naši vzdělávací společnost a jak bychom k ní měli přistupovat.

Aby se dopátrala, jaké jsou rozdíly a možnosti, je třeba si tyto všechny oblasti definovat a zmapovat. V teoretické části popisuje pojmy a definice, přes všechna spektra zájmového vzdělávání u nás. Postupně rozebere jednotlivé metody, obsah, náplň a další potřebnou terminologii volnočasových aktivit. Jako cíl stanovila popis volnočasových aktivit v nabídce a poptávce, a to v jednotlivých typech zařízení. Aby dosáhla vytyčeného cíle, je třeba prozkoumat a analyzovat všechna prostředí zabývající se volným časem.

1 Vymezení pojmů

V této oblasti existuje několik pojmů. Jsou popsány v mnoha odborných knihách i publikacích, ale můžeme si je popsat či odvodit sami v různých polohách a pohledech na různé zaměření činností. Ať už volný čas jako obecnou definici nebo výchovu mimo vyučování, kdy volný čas vyplňujeme různými aktivitami či specifický proces tzv. výchovně vzdělávací činnosti, na které se podílí některá specializovaná vzdělávací instituce. Vše zahrnuje jedno společné, a to vyplnění smysluplného trávení volného času dětí, mládeže, ale také i dospělých.

1.1 Pojem volný čas, výchova mimo vyučování, výchovně vzdělávací činnost

Volný čas je mnohdy popisován jako čas, ve kterém se jedinec rozhoduje sám a také jakými činnostmi se zabývá. „ Je to doba po odečtení doby nezbytné k práci (či učení), nutné péči o sebe, splnění povinností v rodině.“ [Kolář Z., 2012, str. 162]

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ [Průcha J., Walterová E., Mareš J., 2001, str. 274]

Další definici přináší autorka Filipcová [Filipcová, 1966, str. 29]: „Volný čas, to je doba, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat – více než kdykoli jindy – to, co jej baví a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek.“

Ve své publikaci „Řešení volného času v zahraničí“ uvádí autorka M. Žáková, že se jedná o časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnosti nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost mu poskytuje uspokojení a příjemné zážitky,“ [Žáková M., 1990, str. 2]

Podle Dumazediereho je volný čas „ komplexem aktivit mimo pracovní, rodinné a společenské závazky (i mimo biofyzickou péči o vlastní osobu), jimiž se jedinec zabývá ze

svobodné vůle, aby si buď odpočinul, pobavil se nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.“ [Velký sociologický slovník, 1996, str. 1176]

Volnočasové aktivity: Činnosti, které provozuje člověk ve svém volném čase, který si určuje zcela sám. Je to široká škála zájmů: od sportovních, kulturních po činnosti další např.: četba, řešení problémů, různé vzdělávací a vědecké programy, zábavné aktivity jako jsou hry, sledování televize či počítačové hry. Volný čas chápeme jako opak doby, kdy vykonáváme práci či různé povinnosti. „Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“ [Průcha J., Walterová E., Mareš J., 2001, str. 15]

Velmi zajímavě ve své publikaci „Zájmové vzdělávání dospělých“ Šerák popisuje a rozděluje volný čas: „Veškerý čas, který má jedinec k dispozici, můžeme rozdělit na čas pracovní (strávený nějakou pracovní činností), vázaný či polovolný (vyplněný objektivními povinnostmi) jako je péče o vlastní osobu – stravování, hygiena, spánek, léčení, péče o domácnost, o děti, cestování do práce spod.) a volný.“ Toto členění je však podle autora velmi flexibilní. Může se totiž stát, že některá z činností, kterou vykonáváme ve svém volném čase (kutilství, zahradničení), začne pomalu nabývat na důležitosti a stává se prací v zaměstnání, až nakonec nabude charakteru dobrovolně zorganizovaných pravidelných činností. Také děti nemusejí některé zájmové činnosti (např. návštěvy do kroužků) brát jako dobrovolné. Pak se stává, že to berou jako povinnost, kterou jim rodiče přikazují. [Šerák M., 2009, str. 28]

V učebnici „Vychovatelství“, Stanislav Bendl uvádí, že slovo volný čas pro většinu lidí vyvolává příjemný pocit a hezké představy. Tak si můžeme představit různé činnosti, které mají rádi jako je například pobyt v přírodě, různé druhy sportovních her, pohybové a umělecké aktivity, kutilství, sběratelství, chovatelství, návštěva kin, divadel, práce s PC atd. U každého je to jinak, zrovna to, co sám má rád a věnuje se těmto činnostem ve svém volném čase. K tomu také patří např. setkávání s přáteli, zábava, nové zážitky. Pro mnohé lidí je volný čas třeba i tzv. nicnedělání nebo odpočinek doma u televize. Je to doba, ve které se člověk rozhoduje sám podle své momentální nálady. Autor také popisuje volný čas jako dobu, která nastane po splnění všech povinností. Je to naše dobrovolná volba

zahrnující činnosti, které máme rádi, přinášejí nám radost a uspokojení. Volný čas dětí je však nutné pedagogicky a výchovně řídit. [Bendl S., 2015, str. 118]

Ve stejné publikaci se také popisuje pojem výchova ve volném čase: Základní požadavek je výchovné působení jedinců, ať jsou to děti, mládež, nebo dospělí, a to s podporou zdravého tělesného i duševního rozvoje.

Na výchově dětí v době mimo vyučování se podílí do veliké míry rodina, ale také především škola a další specializovaná zařízení pro výchovu mimo vyučování. Často přispívají k mimoškolní výchově i některé další subjekty, organizace a další společenské vlivy. V rámci publikace „Pedagogika volného času“ autoři J. Pávková, B. Hájek, B. Hofbauer, V. Hrdličková, A. Pavlíková vymezují pojem výchova mimo vyučování takto:

- probíhá mimo povinné vyučování,
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je institucionálně zajištěná,
- uskutečňuje se převážně ve volném čase.

Výchovně vzdělávací činnost provozují školská zařízení pro zájmové vzdělávání a další výchovná a ubytovací zařízení, která jsou součástí vzdělávací soustavy a jsou zapsána do rejstříku škol a školských zařízení. Jejimi zřizovateli jsou buď kraj, obec či město, mohou být také církevní nebo i soukromá. Každé zařízení pro zájmové vzdělávání si vytváří vlastní školní vzdělávací program a předmětem hlavní činnosti těchto zařízení je výchovně vzdělávací činnost. To také uvádí ve své zřizovací listině.

[Pávková J., Hájek B., Hofbauer V., Hrdličková A., 2002, str. 37]

1.1.1 Vzdělávací systém ČR v evropském kontextu

Podle Stanislava Bendla v publikaci „Vychovatelství“ vzdělávací systém zahrnuje veškeré instituce, které se podílejí na formování a vzdělávání jedinců v oblasti mimoškolní činnosti. Kromě tradičních škol, to jsou různá tzv. „neškolská“ zařízení a organizace a jiné subjekty jako tělovýchovné jednoty, umělecké spolky, různé typy neziskových organizací, ale také jiné subjekty jako například divadla, kina, knihovny, galerie, ale také média, různé sociální sítě a další. Autoři publikace dále uvádí, že v užším slova smyslu představuje

vzdělávací systém soustavu škol a školských zařízení. Náš současný vzdělávací systém se vyvíjí od roku 1989, kdy došlo k decentralizaci, a vznikaly nové druhy škol. Mezi nejrůznější školská zařízení patří mimo jiné právě instituce pro zájmové vzdělávání. Patří sem především Střediska pro volný čas dětí a mládeže, Domy dětí a mládeže, školní družiny a školní kluby a celá řada neziskových organizací, které poskytují širokou paletu zájmových kroužků a dalších aktivit.

1.1.2 Soudobé trendy ve vývoji evropského vzdělávání

V učebnici „Teoretické základy oboru Vychovatelství“ od Jaroslava Bendla se píše: „Vyspělé země zpravidla deklarují prioritní roli výchovy a vzdělávání, hlásí se k myšlence tzv. společnosti vědění (knowledge society). Jde o fázi vývoje společnosti v době postmoderní, kdy se základním faktorem prosperity stává výzkum, vývoj a inovace. Společnost, která se definuje jako společnost vědění, klade důraz na rozvoj informačních a komunikačních technologií a proměnu na trhu práce“. [Bendl J., 2015, str. 38]

Současný trend klade důraz na jazykové vzdělávání a posilování komunikační kompetence. Vyžaduje se více od škol multikulturní výchova a inkluze.

To všechno se projevuje také i v zájmovém vzdělávání u nás i v zahraničí. Největší zájem kromě pohybových aktivit je stále o informační a komunikační technologie, stále jsou naplněné jazykové kurzy a velmi často se objevují různé akce a pořady s multikulturní tematikou. Oblíbené jsou mezinárodní veletrhy, workshopy, jazykové kurzy a přednášky o životě jiných kultur, gastronomie, zvycích apod.

1.1.3 Volný čas a životní styl

„Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Pojem životní styl je složitý a velmi komplikovaný. Jedna z mnoha definic vymezuje životní styl jako souhrn životních forem, které jedinec aktivně provozuje.“ [Pávková J., Hájek B. Hofbauer B., Hrdličková V., Pavlíková A., 2002, str. 28-30,]

Autoři zde uvádí, že každý člověk má svůj individuální systém hodnot, který se utváří během jeho života a vlastní aktivitou. Každý si své hodnoty v trávení volného času

nastavuje jinak. Někdo si opatruje své materiální předměty, jiný se zase žene za prožitkem. Každý jedinec má své míry aktivity odlišné a je na každém, kdo je více či méně ochoten vynaložit pro své tužby a plány svojí aktivitu.

Důležité jsou vztahy mezi lidmi a v jakých skupinách se jedinci pohybují, s kým se stýkají, v jaké společnosti tráví svůj volný čas. Velkou roli na posuzování sociálních vlivů má rodina. Ta má na formování člověka s využitím volného času velký vliv. Rodiče se mnohdy stávají vzory svým dětem, které přebírají a napodobují jejich životní styl, návyky a postoje. Většina z nich má pak stejné zájmy a koníčky, kterým se společně věnují.

Někdy se stává, že osobní zájmy a záliby mnohdy dokážou člověku pomoci v různých životních nesnázích a svojí aktivitou tak překonají různá neštěstí či těžké životní zkoušky. S pedagogickým ovlivňováním volného času také souvisí výchova ke zdravému životnímu stylu. Důležité je, aby člověk dokázal rozumně hospodařit se svým volným časem, měl mnohostranné a pestré zájmy a uvědomoval si jejich hodnotu. To se pak odráží na jeho celoživotním zájmu. Výše uvedení autoři uvádí: „Měl by to být jedinec aktivní, nejen přijímat podněty, ale schopný vyvíjet úsilí, věnovat se činnostem, které přinášejí uspokojení a poskytují příležitost k navazování nových kvalitních vztahů mezi lidmi.“

Pro porozumění chování jedinců ve volném čase zahraniční autoři, Susan Hutchinson a Brenda Robertson, Ph.D, vytvořili model, který popisují v knize „Leisure Education: A New Goal for An Old Idea Whose Time Has Come“, ve kterém hrají roli následující prvky: postoje, hodnoty, znalost, dovednost a potřeby. Tyto prvky pak tvoří „volnočasový repertoár“ každého člověka. Do procesu pak vstupují různé vnitřní a vnější vlivy, které pak ovlivňují následné uspokojení.

1.1.4 Funkce volného času

Funkce volné času popisuje publikace „Zájmové vzdělávání dospělých“ od Michala Šeráka zcela jinak. Uvádí zde tři základní funkce, které má volný čas plnit: zábava, odpočinek a vlastní rozvoj osobnosti člověka.[Šerák M., 2009, str. 29]

Poněkud podrobnější kategorizaci využívá autor Vážanský ve své publikaci „Základy pedagogiky volného času“, který popisuje funkce volného času a dělí je následně:

rekreace – což je zotavení či psychické uvolnění, **kompenzace** – tím se rozumí rozptýlení, potěšení nebo třeba bezstarostnost, **edukace** – tam patří např. potřeba uznání nebo touha po zážitcích, **kontemplace** – potřeba klidu, rozjímání, **komunikace** - sem určitě patří potřeba sdělení, kontaktu, ale i empatie a láska, **integrace** - to je potřeba společenských vztahů nebo pocit sounáležitosti, rituály, tradice, **akulturace** – zde najdeme potřebu kreativního rozvoje, tvůrčího uplatnění a **participace** – potřeba angažovanosti, vlastní iniciativa či spoluodpovědnost.[Vážanský M., 1995, str. 166]

Toto téměř totožné dělení funkcí uvádí také Horst W. Opaschowski a jsou podrobně popsány v publikaci „Úvod do problematiky volného času“ od autora Kamila Janiše. Ve stejné publikaci jsou uvedeny další jiné 4 funkce, které vymezil francouzský sociolog Roger Seu a to, funkce psychosociologická (uvolnění, zábava, rozvoj), sociální (socializaci, symbolickou příslušnost k některé sociální skupině), terapeutická a ekonomická (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti, výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času, pojetí volného času jako prožívání, anebo pouhé spotřeby vedoucí k odcizení). [Janiš K., 2009, str. 14]

Podle autorky Pávkové jsou funkce rozděleny na výchovnou, vzdělávací, sociální a zdravotní. Do těchto funkcí by se daly zařadit úplně všechny výše uvedené, které zmiňuje Roger Sue a Horst W. Opaschowski. Během života se jejich preference mění. [Pávková, 2008, str. 14-15]

2 Výchova ve volném čase

Stanislav Bendl, ve své publikaci „Vychovatelství“ uvádí, že výchova ve volném čase je jednou ze specifických výchovných oblastí a má své zvláštnosti. Důležité však je zachování výchovných procesů, což jsou zejména záměrnost a cílevědomost. Výchova se vztahuje na účastníky všech věkových kategorií, od předškolního věku, přes děti školní, mládež, dospělé a také seniory. Pojem výchova k volnému času zahrnuje cílové zaměření, kdežto pojem výchova volným časem udává, že provozované činnosti ve volném čase se stávají výchovnými prostředky.[Bendl S., 2015, str. 121]

V knize „Pedagogické ovlivňování volného času“, se autoři Hájek, Hofbauer a Pávková zmiňují o souvislosti mezi pojmy výchova a volný čas. Podle autorů se dá vyjádřit trojím způsobem. První pojem - výchova pro volný čas - zdůrazňuje cílové zaměření této oblasti výchovy. Podstatou je utváření, rozvíjení a kultivování schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času. Druhý je termín výchova ve volném čase. Ta bere v úvahu specifické podmínky výchovy. Je součástí výchovného působení v té části lidského života, o které může člověk relativně svobodně rozhodovat. A třetí pojem výchova volným časem označuje aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy. Naznačuje obsahové a institucionální působení individuální, prostřednictvím zařízení, sdružení, médií apod. Tyto tři druhy vyjádření vztahu mezi výchovným procesem a volným časem se tedy liší podle toho, zda zdůrazňuje výchovné cíle, podmínky výchovy nebo prostředky výchovy. Využívání volného času je cílem, podmínkou i prostředkem.“ [Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, str. 69]

V současnosti se stále více setkáváme s dalším pojmem, a to výchova mimo vyučování. Tento pojem zahrnuje vše, co souvisí s docházkou dětí do školy (základní nebo střední). Tedy čas, který tráví po skončení vyučování – většinou je to doba, kdy děti docházejí do školních družin či školních klubů, kde tráví svůj volný čas.

Pojmy výchova ve volném čase a výchova mimo vyučování jsou velmi podobné, ale nejsou totožné. Pojem výchova ve volném čase je vzhledem k věku vychovávaných širší. Zahrnuje nejen výchovu dětí a mládeže, ale i dospělých včetně seniorů. Pojem výchova mimo vyučování je vzhledem k oblasti činností širší než termín výchova ve volném čase.

Kromě jednotlivých činností jako např. odpočinek, zábava, zájmové činnosti apod., zahrnuje tzv. dětské povinnosti jako je sebeobsluha, příprava na vyučování apod.

V pedagogické vědě je mnoho uznávaných disciplín. Existují však i některé doposud považované pouze za teoreticky méně zajímavě, příliš propojené s praxí. Mezi ně patří právě pedagogika volného času. Její nedocení však není na místě. Naopak začíná být velice důležité a začíná být významnou součástí života dětí a mládeže. V knize „Přehled pedagogiky“, autor Jan Průcha uvádí: „Protože je známo, že tento mimoškolní čas lze vyplnit velmi odlišnými způsoby – od přípravy na školu, kulturních nebo sportovních aktivit až po kriminální činnost – má pedagogika volného času vysokou společenskou důležitost a nároky na její vědecké základy vzrůstají.“ [Průcha J., 2009, str. 92]

2.1 Funkce výchovy ve volném čase, funkce výchovy mimo vyučování

Oblast výchova ve volném čase, v době mimo vyučování, má své zvláštnosti v oblasti cílů, podmínek i pedagogických prostředků. Má své specifické funkce, které popisují autoři Hájek, Hofbauer a Pávková v knize „Pedagogické ovlivňování volného času“. A to jako funkce výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Stejně členění popisuje autor Bendl S., ve své knize „Vychovatelství“, ale také autor Kamil Janiš ve své publikaci „Úvod do problematiky volného času“. [Janiš K., 2009, str. 13]

Zmíněná publikace „Pedagogické ovlivňování volného času“ tyto funkce popisuje následovně:

Funkce výchovně vzdělávací – se v současné době považuje za prioritní. Podílejí se na ní jednotlivé instituce, které legislativně plní své výchovné poslání a podílejí se tak na ní podle svých možností. Rozvíjí tak schopnosti jednotlivců, usměrňuje jejich zájmy a potřeby, formuje žádoucí postoje a morální vlastnosti dětí a mládeže. Svoji náplní zájmových činností je tak motivuje k smysluplnému využívání volného času, připravuje je k uvědomění si významu celoživotnímu vzdělávání a přispívá k získávání nových vědomostí a dovedností. Nové poznání jim přináší pocit uspokojení a na základě získaných zkušeností si tak vytváří názor na život a společnost.

Tato funkce spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti, rozvíjení rozumových schopností, jejich emočních i volných vlastností. Plnění výchovně vzdělávací funkce je podmínkou správné volby pedagogických prostředků, které respektují všechny zvláštnosti výchovy ve volném čase.

Funkce zdravotní – podporuje především zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj vychovávaných jedinců. Obě uvedené publikace shodně popisují řadu různých způsobů, jak vést vychovávané k důležitosti dobrého zdravotního stavu, a to: vhodným uspořádáním režimu dne podle věku, individuálních zvláštností, typu zařízení, střídání činností různého charakteru tak, aby odpovídalo biorytmům člověka, vedení ke zdravému stravování, dodržování pitného režimu, odstraňování zlovyků, pěstování a upevňování hygienických návyků, dodržování zásad bezpečnosti práce, respektování požadavků psychohygieny, utváření pohodového klimatu, podpora dobrých vztahů mezi účastníky a mnoho dalších.

Sociální funkce – touto funkcí se rozumí především zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi a jejich ohlídání v čase mimo vyučování. Velmi specificky se tato funkce uplatňuje ve školních družinách, ve značné míře také v ubytovacích a výchovných zařízeních jako jsou domovy mládeže, internáty či školy v přírodě nebo dětské domovy. Sociální funkce těchto subjektů spočívá v navazování nových sociálních vztahů, přátelství, kamarádství s jedinci, kteří mají podobné zájmy a s kterými tráví svůj volný čas. Tím se rozvíjí nejen sociálních kompetence, komunikativní dovednosti, sociální interakce, ale také percepce. Některá zařízení tak mohou vyrovnat i nerovné podmínky rodinného prostředí a pomoci dětem s některými výchovnými problémy, které vznikají právě v problémových rodinách.

Preventivní funkce ve volném čase má za úkol předcházet negativním vlivům jako např.: agresivnímu chování, šikaně, lhaní, krádežím, záškoláctví, útekům z domova, vandalismu, používání drog, gamblerství a další závislostí či problémy v oblasti sexuality, rasismu apod.

Velmi vhodné a žádoucí jsou dobře zvolené a finančně dostupné volnočasové aktivity, které slouží jako prevence. Proto v současné době v tomto duchu pořádá většina těchto zařízení různé akce a programy s preventivní tematikou. Převážně právě střediska volného času a domy dětí a mládeže mají ve svém školním vzdělávacím programu zpracován v rámci prevence sociálně patologických jevů tzv. plán minimálního preventivního

programu, který zahrnuje informativní složku s odkazy na důležité kontakty na střediska, linky bezpečí a ostatní instituce zabývající se problematikou sociálně patologických jevů. Důležitější oblastí je však nabídka aktivních činností jako např. pohybové aktivity, různé besedy s odborníky, workshopy, ukázky činností jednotlivých branných složek, soutěže a akce během celého roku a i v období letních prázdnin v rámci letních táborů a pobytových akcí. V tomto duchu probíhá na těchto zařízeních dokonce nabídka spontánních aktivit, kam účastníci docházejí za různou volnočasovou aktivitou v době, kdy zrovna sami chtějí.

U dětí, které umějí svůj volný čas správně využít, mají své zájmy a koníčky, je málo pravděpodobné, že těmto vlivům podlehnou. Právě proto je lepší těmto vlivům předcházet, než je napravovat. Prevence je ve výchově volného času velmi důležitá.

Všechny tyto výše uvedené funkce se v běžné praxi prolínají, jednotlivá zařízení je plní. V mnoha těchto zařízeních děti tráví většinu svého volného času, proto jsou tyto funkce pro všechny velmi důležité. Struktura subjektů, které se zabývají výchovou ve volném čase, je velmi pestrá, mají různé zaměření, základní funkce plní v různé míře a často specifickými způsoby (např. školská zařízení, tělovýchovné jednoty, neziskové organizace, občanská sdružení apod. [Hájek B., Hofbauer B., Pávková J., 2008, str. 39-41])

2.2 Cíle, podmínky a prostředky ve volném čase

Důležitými pojmy ve volném čase, o kterých bych se ráda zmínila a které autor Stanislav Bendl popisuje v publikaci „Vychovatelství“, jsou cíle, podmínky a prostředky. Podle stanovených cílů a s přihlédnutím k podmínkám volí pedagog vhodné pedagogické prostředky. Výchovné cíle lze formulovat podle různých hledisek, například podle věku vychovávaných, podle druhu instituce, podle druhu činnosti, podle toho, na kterou složku osobnosti se zaměřujeme.

Cíle můžeme dělit na obecné, dílčí či specifické. Podle výše uvedeného autora Stanislava Bendla je obecným cílem naučit jedince dobře hospodařit se svým volným časem, rozumně ho využívat a umět ocenit jeho hodnotu. Z těchto obecných cílů můžeme pak dále formulovat cíle dílčí jako např.:

- naučit vychovávané jedince efektivně odpočívat,
- umět volit účinné formy rekreace,
- rozvíjet a podporovat zájmy,
- uspokojovat a kultivovat potřeby,
- naučit jedince dobře využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času,
- podporovat myšlenku k celoživotnímu vzdělávání.

Každý druh činnosti má své specifické cíle – při přípravě na konkrétní aktivitu (kroužek) pedagog promýšlí a stanovuje tak výchovné a konkrétní cíle ve vztahu k plánovaným činnostem (co se děti naučí nového, které vlastnosti a dovednosti budou rozvíjet apod.)

Výchovný proces také probíhá v určitých podmínkách. Ty mají ve volném čase své zvláštnosti. Je nutná dobrá znalost těchto podmínek pro stanovení cílů i prostředků. Odlišujeme podmínky vnitřní a vnější. Vnější podmínky se týkají prostorů, materiálního vybavení, jednotlivců i sociálních skupin. Vnitřními rozumíme hlavně věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných. Ke zjišťování vnějších a vnitřních podmínek využívá pedagog metod pedagogicko-psychologické diagnostiky jako pozorování, rozhovoru a analýzy výsledků činností.

K dosahování výchovných cílů volí pedagog výchovné prostředky. V nejširším smyslu to jsou všechny předměty a jevy, kterých pedagog využívá k dosažení stanovených cílů. Pojem prostředky můžeme také chápat více ze široka a lze pod něj zahrnout – výchovné subjekty jako jsou školy a školská zařízení, obsah výchovy, výchovné metody a formy, materiální prostředky a výchovné využívání mimovýchovných vlivů. [Bendl S., 2015, str. 124-127]

2.3 Obsah a formy výchovy mimo vyučování

Obsah výchovy mimo vyučování je v knize „Úvod do problematiky volného času“, od autora Kamila Janiše je rozdělen na tři celky: odpočinkovou činnost, rekreační a zájmovou činnost. [Janiš K., 2009, str. 26]

Pod pojmem odpočinek rozumíme odbourávání únavy. Avšak autor uvádí, že to nemusí být jen pasivní činnost, ale patří sem také trávení volného času i aktivním způsobem, a to jednoduchou pracovní činností jako je třeba procházka v přírodě. Ponecháním času, který věnujeme odpočinku, předcházíme zbytečným úrazům, které mohou být způsobeny přetížením organismu. Zajímavé je tvrzení, jak předcházet únavě uvádí v několika příkladech. Např.: vhodnou volbou činnosti, obsahem vybrané činnosti, střídáním vybrané činnosti, dobrou organizací, zautomatizováním určitých činností, vhodným zvolením zařazování odpočinku do režimu dne, respektem k individuálním zvláštnostem dětí a mládeže, vhodným zařazením přestávek do činnosti, respektem tempa, který jedinec užívá v práci, širokou nabídkou outdoorových aktivit, dostatečným množstvím kvalitního spánku a vytvářením příjemného prostředí. V knize se uvádí, že by člověk neměl únavu podceňovat, každý jí může vnímat jinak nebo taky vůbec – únava je objektivní stav.

Cíle odstranění únavy má podobně jako odpočinková, tak i rekreační činnost. Mezi typické rekreační činnosti patří hlavně pohybové aktivity provozované ve venkovním prostředí.

Mezi ty, na které bychom měli dávat největší důraz, určitě patří činnost zájmová. Každý jedinec by měl mít několik zájmových činností, které by si měl sám svobodně vybrat. Publikace uvádí toto dělení zájmové činnosti:

1. dle prostředí (venkovní – vnitřní, přirozené či určené přímo pro zájmovou činnost, vhodné nebo nevhodné),
2. dle míry zájmu o provozovanou činnost (hloubkové nebo povrchové),
3. dle obsahu zvolených zájmových činností (společenskovědní, přírodovědné, tělovýchovné, sportovní, esteticko-výchovné, pracovní-technické).
4. dle míry organizovanosti – (spontánní, příležitostné, pravidelné).

Důležité je, aby si jedinec našel takovou zájmovou činnost, která ho bude naplňovat a provázet celým životem až do důchodového věku.

3 Zájmová činnost, zájmové vzdělávání

Pojem zájmová činnost a zájmové vzdělávání popisuje například publikace „Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých“, kde autor definuje tento pojem takto: „Zájmové vzdělávání, můžeme nejobecněji definovat jako systém krátkodobých a dlouhodobých organizačních forem, které umožňují edukační, rekreační, poznávací a tvůrčí volnočasové aktivity účastníků, realizované převážně neformálním i informálním způsobem a směřující k saturaci individuálních zájmů, k rozvoji a kultivaci osobnosti a k celkovému zlepšení kvality života jedince. [Šerák M., Dvořák M., 2009, str. 36]

3.1 Kategorie a charakteristiky

Charakteristiky zájmového vzdělávání se úzce specifikují v publikaci „Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých“. Patří sem především zájem, volný čas, dobrovolnost, svoboda výběru, místní příslušnost, uspokojování potřeb, pestrost obsahu, neutilitárnost, otevřenost a aktivita.[Šerák M., Dvořák M., 2009, str. 36]

3.2 Organizační formy zájmového vzdělání

Formy vzdělávání vycházejí ze školského zákona a dále z § 2 vyhlášky 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje v těchto formách:

- pravidelná výchova, vzdělávací a zájmová činnost,
- příležitostná, výchovná, vzdělávací, zájmová činnost – různé akce,
- táborová činnost a další pobytové akce,
- osvětová a informační činnost a poskytování informací pro žáky v oblasti prevence sociálně patologických jevů,
- individuální práce, vyhledávání a práce s talenty,
- využití otevřené nabídky spontánních činností,
- organizování soutěží, hudebních festivalů, koncertů a přehlídek.

Formy jako souhrn organizačních opatření a uspořádání výuky při určitém vzdělávacím procesu popisuje kniha „Zájmové vzdělávání dospělých“ a dělí je na prezenční, distanční a kombinované. Píše, že toto dělení je jedním z mnoha. [Šerák M., 2009, str. 77 - 78]

Mezi další alternativy patří i dělení na individuální, skupinové, frontální nebo smíšené. Častější je však dělení na kooperativní, participativní a individuální nebo také odlišení na jednorázové a cyklické.

Je mnoho způsobu rozlišení a lze je dělit i podle dalších aspektů. V zájmovém vzdělávání se často používá prezenční forma - ta se uplatňuje v podobě přednášek různých kurzů a seminářů. Nejrozšířenější formou vzdělávání je vzdělávací kurz. Ten se používá hlavně u vzdělávání dospělých a je tematicky i časově omezen. Typickou formou zájmového vzdělávání hlavně u dětí je kroužek. Je to dobrovolné sdružování jedinců spojující stejný zájem, kde si rozšiřují své vědomosti a dovednosti a poznávají různé tvořivé činnosti. Tyto kroužky mohou být různého zaměření např.: naučné, technické, společenské, sběratelské, umělecké, sportovní a tělovýchovné nebo také kroužky přátel určitého druhu umění či interpretů.

3.3 Obsah zájmového vzdělávání

Obsah zájmového vzdělávání „Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání“, ve všech jeho formách koresponduje se základním principem otevřenosti. Je postaven tak, aby umožnil jejich realizaci s přihlédnutím k věku, individuálním možnostem, zájmům a potřebám všech účastníků. Účastníci získávají nejen znalosti a dovednosti, ale jsou vedeni k jejich využití v praxi. [Heřmanová J., Macek, 2009, str. 55, 56, 65]

Zájmové vzdělávání v různých formách vytváří zejména následné klíčové kompetence:

- vytváří návyky pro držení zdravého životního stylu,
- rozvíjí schopnost aktivního trávení volného času,
- plánování, organizace a řízení volného času,
- vyhledávání a třídění informací vedoucích k výběru vhodných aktivit,
- rozvíjí zájmy, záliby, schopnosti,

- vhodně relaxovat,
- kompenzovat pracovní nasazení kvalitními aktivitami,
- rozpoznávat nevhodné aktivity,
- rozvíjet profesní orientaci, odbornost, talent, zdravé sebevědomí a sebereflexi.

Osvojování základních, „nepředmětových“ klíčových kompetencí se prolíná celým obsahem zájmového vzdělávání s cílem dosáhnout těchto cílových kategorií:

- umožnit účastníkům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení,
- podněcovat účastníky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- vést účastníky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- rozvíjet u účastníků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých,
- připravovat účastníky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti,
- utvářet u účastníků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací, rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě,
- učit účastníky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný,
- vést účastníky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,
- pomáhat účastníkům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi, dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

Při stanovování obsahu činnosti vycházíme vedle pedagogických zásad ze základních požadavků, které jsou specifické pro zájmové činnosti a v koncepci jednotlivých zařízení pro volný čas. Požadavek pedagogického ovlivňování volného času lze chápat jako nutnost citlivého pedagogického vedení dětí k účelnému využití volného času. Účastníci zájmového vzdělávání jsou seznamováni s různou smysluplnou náplní volného času, která

jim má přinést uspokojení, kompenzaci a seberealizaci. Na základě poznání různých přiměřených aktivit se vytváří základy pozdějšího návyku na využití volného času. Požadavek dobrovolnosti je pro práci s účastníky zájmového vzdělávání podstatný. Chápeme jej jako oblast svobodné volby jedince. Určitým způsobem znamená dobrovolnou účast na činnostech. Požadavek aktivity předpokládá vedení účastníků zájmového vzdělávání k aktivnímu zapojení se do plánování, příprav, realizace a hodnocení činnosti. Při naplňování požadavku seberealizace se snažíme, aby každý účastník mohl uplatnit svá specifika a schopnosti a být v některé oblasti lidských činností úspěšný. Požadavkem odpočinkového a rekreačního zaměření přispíváme k odstraňování únavy a regenerace jak duševní tak i fyzické síly. [Heřmanová, Macek, 2009, str. 66]

3.3.1 Průřezová témata základního vzdělávání

- osobnostní a sociální výchova,
- výchova demokratického občana,
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- multikulturní výchova,
- enviromentální výchova,
- mediální výchova.

3.3.2 Průřezová témata neformálního vzdělávání

- výchova k dobrovolnictví,
- zdravé klima neformálního a zájmového vzdělávání,
- participace a informovanost, cesta k aktivnímu občanství,
- inkluze dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

3.4 Oblasti (typy) zájmového vzdělávání

Oblasti zájmového vzdělávání, které popisují autoři Heřmanová a Macek ve své publikaci „Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání“, mají široké spektrum nabídky různých činností na specifické možnosti a zaměření jednotlivých typů zařízení[Heřmanová J., Macek M., 2009, str. 66]:

- hudební a mediální výchova,
- umělecká činnost,
- kulturní a estetická výchova,
- pohybová a sportovní výchova,
- zdravotní výchova,
- environmentální výchova,
- vědeckotechnické vzdělávání,
- jazykové vzdělávání,
- přírodní věda,
- polytechnická výchova,
- náboženská a duchovní výchova,
- multikulturní výchova.

Při stanovování obsahu činnosti se vychází vedle pedagogických zásad ze základních požadavků, které jsou specifické pro zájmové činnosti a v koncepci každého zařízení.

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času lze chápat jako nutnost citlivého pedagogického vedení dětí k účelnému využití volného času. Účastníci zájmového vzdělávání jsou seznamováni s různou smysluplnou náplní volného času, které jim má přinést uspokojení, kompenzaci a seberealizaci. Na základě poznání různých přiměřených aktivit se vytváří základy pozdějšího návyku na využití volného času. Požadavek dobrovolnosti je pro práci s účastníky zájmového vzdělávání podstatný. Chápeme jej jako oblast svobodné volby jedince. Určitým způsobem znamená dobrovolnou účast na činnostech. Požadavek aktivity předpokládá vedení účastníků zájmového vzdělávání k aktivnímu zapojení se do plánování, příprav, realizace a hodnocení činnosti. Při naplňování požadavku seberealizace se snažíme, aby každý účastník mohl uplatnit svá specifika a schopnosti a být v některé oblasti lidských činností úspěšný. Požadavkem odpočinkového a

rekreačního zaměření přispíváme k odstraňování únavy a regenerace jak duševní, tak i fyzické síly.

Výchovné a vzdělávací strategie oblasti jednotlivých činností

- vhodné prostředí a čas,
- vhodná atmosféra,
- kompetentní pedagog,
- vhodné a bezpečné pomůcky,
- vhodné pracovní metody,
- evaluace.

Očekávané výstupy strategie jednotlivých oblastí

- podpora kladného vztahu k činnosti,
- podpora morálně volných vlastností,
- podpora vlastních specifických schopností, jejich hodnocení a rozvoj,
- podpora relaxace při činnosti, umožnění emocionálních zážitků,
- v rámci kooperace rozvoj týmové spolupráce,
- rozvíjení motoriky a dalších schopností,
- výběr vhodných pomůcek a náčiní k jednotlivým druhům aktivit.

3.5 Cíl vzdělávání

V publikaci „Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání“ autoři Heřmanová a Macek píší:

Hlavním cílem vzdělávání je vybavit všechny účastníky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Jejich osvojování je dlouhodobý proces, který prostupuje všechny stupně školního vzdělávání a tvoří proces celoživotního učení - vstup a účast v pracovním procesu a celém životě. Důležité je nabízet dětem, mládeži a rodičům široké spektrum nabídky volnočasových aktivit pro využití volného času.

Obecné cíle vycházejí z § 2 odst. 2 školského zákona. V jednotlivých zařízeních pro volný čas je cílem - především naučit účastníky aktivně rozvíjet svůj zájem, získávat nové poznatky a informace, dovednosti i návyky, realizovat se v kolektivu ostatních účastníků, naučit se různým pracovním činnostem, připravovat se na své budoucí povolání, vybavit se sociálními a mravními hodnotami, získávat a uplatňovat znalosti o životním prostředí a jeho ochraně, dále pečovat o bezpečnost a ochranu zdraví svého i druhých, naučit se druhému pomoci, porozumět, naslouchat a být dobrým přítelem či kamarádem, naučit se respektovat rovnoprávnost, etnické, náboženské a národnostní identity, prolomit jazykové bariéry, poznávat světové a evropské kultury, tradice a vlastenectví.

Dlouhodobé cíle vycházejí především z dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy MŠMT a z dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy příslušného kraje.

Konkrétní cíle vzdělávání jsou uvedeny především v celoročním plánu práce každé organizace na příslušný školní rok a následně pak v každém jednotlivém plánu zájmové činnosti a v přípravách příležitostných a odborných akcí. Základním krátkodobým cílem zájmového vzdělávání jednotlivých zařízení pro volný čas je rozvoj klíčových kompetencí, které lze souhrnně definovat jako aktivní a smysluplné naplňování volného času a rozvíjení dalších zájmů a nadání. Pro formulaci cílů výchovného působení se používá pojem „získávání, rozvíjení“ klíčových kompetencí apod. Cíl je základním předpokladem každého pedagogického působení.

[Heřmanová J., Macek M., 2009, str. 44-46]

4 Instituce pro výchovu mimo vyučování

Instituce, které se věnují volnému času dětí, jsou většinou podporované státem nebo mohou být také soukromé a je jich několik typů. Důležité je, že všechny dávají rodičům nějakou jistotu odborného vedení dětí v době, kdy se jim oni sami nemohou věnovat. Tyto instituce také poskytují dětem jak pocit bezpečí a ochrany, tak je mohou i chránit před špatnými vlivy prostředí.

Podle ustanovení školského zákona, zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, jsou do školských zařízení pro zájmové vzdělávání, podle vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, zahrnuta střediska volného času (domy dětí a mládeže a stanice mladých techniků), dále pak školní družiny a školní kluby. Mezi další instituce patří i zařízení ubytovací a výchovná, vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění pozdějších předpisů – sem patří domovy mládeže, internáty a školy v přírodě. Všechny tyto instituce se liší programem a jeho postupem, časovou volností a různými dalšími aspekty, které budou rozebrány a jsou cílem této diplomové práce.

Je nutné uvést, že všechna tato zařízení jsou součástí vzdělávací soustavy, jsou zapsána do rejstříku škol a školských zařízení a vytvářejí si svůj vlastní školní vzdělávací program. [Hájek B., Hofbauer B., Pávková J., Pedagogické ovlivňování volného času, 2008, str. 141-142]

Organizace, které se zabývají zájmovým vzděláváním, se od sebe výrazně liší. Hodně málo je institucí, které jsou specializované. Autoři Šerák a Dvořáková v publikaci „Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých,“ dělí tyto organizace na:

- primárně zabývající organizace (školy, univerzity, neziskové a komerční organizace),
- organizace, které zájmové vzdělávání mají jako dodatkovou činnost (knihovny, muzea, galerie, planetária, zoologické či botanické zahrady),
- subjekty, které realizují souběžně i jiné činnosti (kulturní domy, společenská centra, spolky, kroužky apod.)

Další dělení uvádí autoři podle typu organizace, které zajišťující edukační aktivity, a to na:

- školy a školské instituce,
- neziskové organizace (rozpočtové a příspěvkové organizace, nadace, spolky, církve, odbory, politické strany, občanská sdružení apod.),
- komerční vzdělávací instituce,
- jednotlivé podniky (převážně pro své zaměstnance)

[Dvořáková, Šerák, 2009, str. 38]

4.1 Střediska volného času, domy dětí a mládeže

„Střediska volného času (dále jen SVC) jsou zpravidla právními subjekty. Domy dětí a mládeže jsou zařízení s širokou zájmovou působností. Pokud se zabývají pouze jednou zájmovou činností, mají název stanice zájmových činností. Jejich služby (stejně jako ostatních zařízení zájmového vzdělávání) mohou jako účastníci využívat děti, žáci, studenti, pedagogové, rodiče s dětmi, příp. další zájemci.“ [Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, st. 142]

Tato zařízení pro zájmové vzdělávání poskytuje své služby jak jedincům, tak i velkému počtu účastníkům ve velkém věkovém rozmezí. Od dětí předškolního věku až po důchodce. V současné době pracuje na území ČR téměř 300 DDM a SVC. Většina z nich jsou zároveň členy **Sdružení pracovníků Domu dětí a mládeže České republiky SP DDM ČR**. Toto sdružení pracuje jako nepolitická profesní organizace, která podporuje rozvoj středisek volného času a domů dětí a mládeže. Tvoří dobře spolupracující rovnoměrnou síť SVC a DDM v ČR, které pracují přibližně ve 300 městech či obcích a existují přes 50 let. Samotné sdružení hájí profesní zájmy pracovníků i dobrovolníků, podporuje odbornou a publikační činnost a usiluje o zvýšení společenské prestiže. Současně přispívá k součinnosti a vzájemné spolupráci SVC a napomáhá koordinovat jejich aktivity. Také se podílí a ovlivňuje společně vytváření koncepce státní politiky a navrhuje legislativní změny v oblasti zájmového vzdělávání dětí a mládeže. Celkově se podílí na systému vzdělávání pracovníků (www.spddm.org). Organizace tvoří

republikovou koordinační radu RKR, která je nejvyšším orgánem sdružení a tvoří jí vždy dva zvolení zástupci za jednotlivý kraj. Dalším orgánem pak jsou krajské koordinační rady KRK, které zastupují jednotliví ředitelé SVČ a DDM v daném kraji. KKR hájí profesní zájmy členů při jednání s orgány státní správy a samosprávy, iniciativně projednává s těmito orgány finanční zajištění a další otázky vyplývající z činnosti těchto zařízení. [Stanovy SP DDM ČR, www.spddm.org]

Zájmové vzdělávání v těchto organizacích má různé formy, které jsou stanoveny vyhláškou o zájmovém vzdělávání. Je to zejména:

- pravidelná zájmová činnost (kroužky, kluby, oddíly, kurzy),
- příležitostná činnost (akce všeho druhu – jednorázové, cyklické, turnaje, přehlídky, exkurze, výlety, divadelní představení atd.),
- soutěže a přehlídky (některá jsou vyhlášena MŠMT ČR),
- táborová činnost a pobytové akce, různá soustředění,
- osvětová činnost (školení, přednášky, semináře, vzdělávací kurzy),
- individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji talentů (příprava jedinců na talentové umělecké zkoušky, různá konzultace práce s jednotlivci v některých odborných učebnách apod.),
- spontánní činnost (kluby, herny, čítárny, čajovny, internetové kavárny apod.) – různé aktivity, které si účastníci mohou vybrat zrovna podle své nálady a času.

Některé činnosti provádějí tato zařízení zpravidla za úplaty (účastnický poplatek, vstupné, kurzovné apod.). Výše těchto příspěvků se stanoví podle náročnosti a atraktivity. Stanovuje ho ředitel, který může také povolit úlevy sociálně slabým jedincům.

SVČ a DDM si tvoří svůj Školní vzdělávací program, který vydává na základě zákona č. 561/2004, §3, odst. 3 a §5, odst., 2,3. Školní vzdělávací program (ŠVP) ředitel zařízení. Jsou v něm stanoveny cíle, formy vzdělávání, délka a časový plán zájmového vzdělávání, obsah a podmínky zájmového vzdělávání, popřípadě zřízení dalších činností. Je zde uveden také popis materiálních, ekonomických a personálních podmínek. Obsahem ŠVP jsou také podmínky přijímání účastníků zájmového vzdělávání, průběh a ukončení vzdělávání a podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Většina těchto zařízení pracuje po celou dobu kalendářního roku. Během školního roku probíhá většina forem zájmového vzdělávání, o prázdninách tábory a pobytové akce, o víkendech např. akce všeho druhu, soutěže nebo vzdělávací kurzy. Časový rozvrh je velice rozmanitý. Většina činnosti probíhá v tzv. atraktivním čase, a to v odpoledních a večerních hodinách, kdy děti střediska navštěvují po vyučování ve svém volném čase. Některé činnosti však probíhají i v dopoledních hodinách nebo také po celý den. Sem patří různé druhy činností, které jsou určené převážně pro matky s dětmi na mateřské dovolené, pro důchodce popřípadě další zájemce. Práce těchto zařízení je z časového vymezení, z široké škály nabídky a forem velmi rozmanitá a náročná. Proto jejími zaměstnanci je většina pedagogů volného času vysokoškolsky vzdělaná a odborně vysoce způsobilá. Tato vysoká odbornost je současným trendem zájmového vzdělávání a klade se na ni stále více důraz. Odbornosti jsou zastoupeny v mnoha druzích sportovních či uměleckých činností (profesionální tanečníci, lektori nebo je tvoří řada umělců, vrcholových sportovců nebo vášnivých sběratelů či kutilů). Najdeme mezi nimi oceněné jedince, kteří se pyšní mnoha tituly. Tato výchovně vzdělávací práce patří mezi profesionálně zaměřenou, jak ve vedení pedagogickém, tak především ve vedení odborném. Řada pedagogů volného času vchovala ze svých svěřenců mnoho mistrů ČR, ale i světa.

4.2 Školní družiny a školní kluby

Hlavním posláním školních družin (ŠD) je zabezpečení zájmové činnosti, odpočinku a rekreace žáků. Mimo činnosti výchovně vzdělávací, plní ŠD (zejména z pohledu rodičů) částečně také funkci sociální, tj. dohled nad žáky pro určitou dobu před nebo po skončení školního vyučování.“ [Malach, 2007, str. 75]

Tak jako předcházející SVC a DDM se i ŠD řídí vyhláškou MŠMT č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání a navíc také vyhláškou MŠMT o školních družinách a školních klubech č. 87/1992 Sb. Většinou jsou zřízeny při základních školách, ale také mohou být zřízeny samostatně a slouží žákům jedné či více škol. ŠD jsou zpravidla určeny pro žáky 1. stupně, ale v některých případech je navštěvují žáci i 2. stupně. Provoz školních družin je popisován v publikaci „Úvod do problematiky volného času“ autorem Kamilem Janíšem ml. Uskutečňuje se převážně v průběhu školního roku, pokud to zřizovatel povolí, může provoz fungovat i o prázdninách. Důležitým předpisem, kterým se řídí provoz, je řád

školních družin. Vydává ho ředitel školy nebo ředitel školní družiny, pokud působí samostatně. Tento řád obsahuje provozní dobu, místo, způsob a podmínky činnosti školní družiny a jakým způsobem je zabezpečena ochrana a bezpečnost žáků. ŠD jsou rozděleny na jednotlivá oddělení, v kterých je stanoven maximální počet 30 žáků. V těchto zařízeních se mohou také organizovat různé zájmové kroužky, které navštěvují účastníci, které jsou ve ŠD zapsáni. V rámci své činnosti může školní družina organizovat např. různé výlety, exkurze apod. Tyto aktivity jsou však organizovány zpravidla mimo pracovní dobu. Obsahují následující činnosti: [Pávková a kol., 2008, str. 36,37]

- odpočinkové činnosti,
- rekreační činnosti,
- zájmové činnost,
- příprava na vyučování,
- získávání dalších doplňujících poznatků.

Kamil Janiš ml. uvádí, že činnost ve ŠD by měla být dobře organizována a promyšlená tak, aby byla přizpůsobena aktuálním potřebám žáků nebo i jiným okolnostem. Tato práce je zcela v kompetenci vychovatelů, kteří musí zvládnout nehomogenní skupinu dětí s různými druhy zájmů, různého věku a také s různými sociálními podmínkami rodiny apod.

Podobně obsah činnosti rozdělují i autoři Hájek, Hofbauer, Pávková, ve své knize „Pedagogické ovlivňování“. Kladou důraz na důležitost přípravy žáků na vyučování. Navíc zde uvádí, že základní formou činnosti ŠD je hra, která přináší žákům především emoce a zážitky. Jiné vydání této publikace „Pedagogika volného času“, autoři Pávková, Hájek, Hofbauer, Hrdličková, Pavlíková uvádí, že ŠD kromě výchovné a zdravotní funkce má význam sociální poslání, a to proto, že zařízení sociální péči v době, kdy rodiče nemohou být s dětmi a jsou v zaměstnání.

Ve stejné publikaci autoři popisují také Školní kluby (dále jen „ŠK“). Ty jsou zaměřené na žáky 2. stupně a docházka je zde dobrovolná. Ustupuje sociální funkce a nabídka je zaměřena především na zájmovou činnost ve formě kroužků, příležitostných akcí či spontánních aktivit atd. Účastníci se setkávají ve vnitřních i venkovních prostorách, které jsou přímo upravené na neformální setkávání a komunikaci. Do ŠK se mohou děti přihlásit

jak k pravidelné docházce, tak třeba jen do některých kroužků. Autoři Hájek, Hofbauer a Pávková, uvádí, že v obcích, kde nejsou zřízena jiná podobná zařízení jako např. SVČ, může klub přebírat zcela jeho funkci. [Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, 2011, str. 43, 144, 145, 147]

Školní klub podrobně popisuje také Kamil Janiš ml. v publikaci „Úvod do problematiky volného času“. Ten zhodnotil rozdíl mezi ŠD a ŠK. Rozdíl je především ve věku účastníků. Ve ŠK jsou děti starší, které jsou samostatnější, a tím se mohou na činnosti více specializovat. ŠK nabízí převážně zájmovou činnost ve formě kroužků, spontánních aktivit a různých akcí. Na skladbě činnosti se mohou podílet přímo žáci sami, a tím je tato činnost atraktivnější. ŠK tak může získat co největší počet žáků. [Janiš K., 2009, str. 31]

4.3 Základní umělecké školy, domovy mládeže

Základní umělecké školy (dále jen „ZUŠ“), dříve zvané lidové školy umění, působí nejen jako zařízení pro volný čas, ale zároveň jako příprava pro studium na dalších uměleckých školách. [Janiš K. ml., 2009, str. 33].

V současné době existují čtyři obory – hudební, taneční, výtvarný a literárně dramatický.

V té samé publikaci se hovoří o dalším školském zařízení, které zabezpečuje žákům a studentům ubytování, stravování, ale také je vede k smysluplnému využití volného času. Jsou jimi domovy mládeže, kde pracují vychovatelé s žáky, kteří jsou rozděleni do výchovných skupin. Zde se žáci mohou připravovat na vyučování, říká se tomu studijní klid. Tato doba by neměla být rušena jinými činnostmi. Je třeba naučit žáky správným studijním návykům. Vychovatel zde působí jednak k zajištění dozoru, ale pokud je třeba, vystupuje jako konzultant a s odbornou kvalifikací může jedincům podle potřeb vysvětlit případné nejasnosti či učební látku. Přestože zde studenti pracují samostatně, vychovatelé jim mohou poradit s přípravami studijních materiálů. Podobně jsou na tom internáty, které jsou určeny pro žáky se zdravotním postižením. Autor J. Průcha uvedl ve své publikaci „Přehled do pedagogiky“ statistiku v letech 2007 – 2008. V těchto letech působilo celkem 478 těchto zařízení v ČR, které navštěvovalo 222 000 žáků. [J. Průcha, 2009, str. 94]

4.4 Nestátní neziskové organizace (NNO)

Současným trendem je stále rostoucí počet dalších subjektů pracujících s dětmi a mládeží. Jsou to různá občanská sdružení, tělovýchovné jednoty a další organizace dětí a mládeže. Mezi nejznámější organizace, které působí po celé ČR, jsou např. Skaut, Junák, Sokol, Pionýr a další tělovýchovné organizace nebo různá zájmová sdružení např. hasičů, rybářů apod. Většina jich pracuje pouze v místní působnosti, při školách a školských zařízeních. Tato zařízení pod názvem nestátní neziskové organizace (NNO) jsou dalšími vzdělávacími institucemi, které nabízí trávení volného času dobrovolně. NNO může být založena jak skupinou, která má skupinové zájmy, tak organizací vzájemně prospěšnou nebo skupinou ve veřejném zájmu. To jde o organizaci veřejně prospěšnou. [Šerák M., 2009, str. 108].

Nejrozšířenějším typem NNO jsou určité občanská sdružení. Občanská sdružení tak tvoří téměř 90% všech NNO. Svoji významnou činností doplňují výchovně vzdělávací činnosti škol a školských zařízení a pomáhají tak rozvíjet talent a různé dovednosti dětí a mládeže. Jediným problémem je jejich obecnost, která umožňuje, aby se pod jejich hlavičkou registrovaly i organizace, které se těmito činnosti vůbec nezabývají. MŠMT na jejich činnost každoročně vypisuje dotované programy, které podporují jejich rozvoj a celoroční práci s dětmi. Některé programy jsou zaměřeny na podporu a prevenci sociálně patologických jevů, kde je v rámci vypsání grantů uvolněno mnoho finančních prostředků na jejich činnost. Tuto činnost podporují i jednotlivé obce se samostatnou působností, kde v rámci místního působení pomáhají různým spolkům a zařízením, která se zabývají volnočasovými aktivitami. [Hájek, Hofbauer, Hájková, 2008, str. 149]

4.5 Ostatní jiná zařízení, další subjekty a vlivy

Mezi další subjekty zabývající se volnočasovými aktivitami patří různá komerční organizace, které přináší současná trendová doba. Patří sem např. herny, diskotéky, restaurace, pouťové atrakce, ale také např. kina, divadla, knihovny, galerie, muzea a další. Subjekty, které pracují na komerčním základě, tak doplňují nabídku volnočasových aktivit v různých oblastech, například v zájmovém vzdělávání, v sociální sféře, provozování

táborů apod. Jejich aktivity nejsou vázány příslušnými právními dokumenty, a proto nevyžadují ani odbornou způsobilost. Není zde mnohdy zajištěna požadovaná úroveň nabízených služeb. Jejich nabídka může být vynikající, ale také průměrná nebo i špatná. [Bendl S., 2015, str. 147]

Je tedy otázkou, zda takto trávený čas působí pozitivně či negativně. Nicméně je důležité, aby výběr koordinovali z velké části rodiče, a pomáhali tak dětem s výběrem vhodného setrvání v těchto zařízeních.

Další možností je Dobrovolnické hnutí, které je zaměřeno na různé skupiny osob (senioři, handicapovaní, rodiče s dětmi apod.)

Ještě je mnoho dalších faktorů, které ovlivňují a působí na volný čas dětí. Patří sem hlavně média, jako je televize, tisk, rádia, ale také internet a sociální sítě. Ke zmíněným médiím můžeme také zařadit počítačové hry a mobilní telefony. [Janiš ml., 2009, str. 21]

Tyto faktory mají mnohdy velký vliv na výchovné působení, a to z hlediska častého a dlouhého trávení mladých lidí u těchto sdělovacích prostředků. Často však média a další sdělovací prostředky cíleně manipulují, proto je důležité tento vliv správně výchovně ovlivňovat. Záleží na koordinaci ze strany rodičů, ale i školy a dalších školských zařízení. Přes všechny výše uvedené vlivy je však nejdůležitějším faktorem vlastní samotná aktivita jedince.

5 Zájmové vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých popisuje „Výkladový slovník z pedagogiky“ od autora Koláře jako proces vzdělávání. A to jak v jeho motivaci, tak i v jeho ekonomickém zainteresování na vzdělávání, a i v jeho psychických kvalitách apod. [Kolář Z., 2009, str. 181]

Zájmové vzdělávání dospělých naopak vidí autor M. Šerák jako rozvoj jedince, kdy je jeho vzdělání založeno na čistém zájmu oproštěného od každodenního života, odděleného od pracovní rutiny, zaměřené na různé činnosti.[Šerák M., 2009, str. 11]

Věda, která se zabývá teorií učení dospělých, se nazývá andragogikou. „ Je to věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé respektující všestranně zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a akulturací“. [M. Šerák, M. Dvořáková, 2009, str. 12]

5.1 Systém vzdělávání dospělých

Systém vzdělávání dospělých se mimochodem může dělit na:

1. Formální, další, vzdělávání seniorů
2. Občanský, profesní, zájmový
3. Kvalifikační, rekvalifikační, normativní

V této diplomové práci se zabývám zájmovým vzděláváním. Zájmové vzdělávání dospělých zde má nezastupitelné místo. Zájmové a profesní vzdělávání se v mnoha oblastech doplňují a úzce se ovlivňují, či dokonce propojují. Autor Michal Šerák ve své knize píše, že obsah, který má dnes čistě zájmový charakter, se může do budoucna stát náplní profesní kvality.

5.2 Zájmy a potřeby

Potřeba je projev určitého nedostatku, který je nutný nebo žádoucí. Tyto potřeby mají motivační charakter. Zájem je druh motivační síly se zaměřením na osobnost. Jsou nejčastěji vyvolány potřebou. Jde tedy o vzájemně oboustranný vztah. Zájmy se rozvíjí na základě potřeb, uspokojují je, a tím zároveň ovlivňují jejich charakter a vznik dalších potřeb. Zájem je stálý a trvalý, zatímco potřeba je reakce na určitý podnět. Pro zájmové vzdělávání dospělých je typické jejich ochota k vynaložení určitého úsilí, peněz i času. Pro tuto oblast je důležité rozdělení zájmů na aktivní a pasivní, také třeba na materiální, společenské či duchovní zájmy. [M. Šerák, 2009, str. 48-51]

5.3 Základy charakteristiky

Mezi základní charakteristiky zájmového vzdělávání dospělých patří zájem, volný čas, dobrovolnost, svoboda výběru, místní příslušnost, uspokojení potřeb, pestrost obsahu, neutilitárnost, otevřenost a aktivita. [M. Šerák, 2009, str. 52]

5.4 Cíle, zásady a formy zájmového vzdělávání dospělých

Hlavním cílem je samozřejmě všestranná a harmonicky rozvinutá osobnost plně zapojená do společenských vztahů. Každému jedinci by měla být poskytnuta příležitost využít volný čas, a to kvalitním způsobem se zaměřením na vlastní rozvoj. Vzdělání je veřejnou službou a je založeno na těchto zásadách:

- a) rovném přístupu každého státního občana ČR nebo jiného členského státu EU ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
- b) zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
- c) vzájemné úctě, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,

- d) bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,
- e) svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,
- f) zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
- g) hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,
- h) možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání. [Heřmanová J., Macek M., 2009, str. 9 - 10]

Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména:

- a) rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
- b) získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- c) pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- d) pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
- e) utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,
- f) poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace,
- g) získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.“

Vzdělávací formy zájmového vzdělávání dospělých se běžně rozdělují na prezenční, distanční a kombinované. Jiné je na individuální, skupinové, frontální nebo smíšené. Také

velmi často se rozlišuje dělení na kooperativní, participativní a individualizované. A v neposlední řadě na jednorázové nebo cyklické.

Zájmové vzdělávání lze podle vyhlášky o zájmovém vzdělávání uskutečňovat zejména těmito formami:

- a) příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,
- b) pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností,
- c) táborem a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,
- d) osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby a vedení k prevenci sociálně patologických jevů,
- e) individuální práci, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů,
- f) využitím otevřené nabídky spontánních činností.

[Heřmanová J., Macek M., 2009, str. 17]

Vyhláška o zájmovém vzdělávání předpokládá, že výčet výše uvedených forem zájmového vzdělání není uzavřený a zájmové vzdělávání lze realizovat i jinými formami, např. formou příměstského tábora s přenocováním apod.

Podle autora, Jiřího Plamínka, se musí zájmové vzdělávání vejít do popsatelných forem tak, aby mohlo probíhat organizovaně a být pod kontrolou. Toto vzdělávání je možné podle omezeného množství podob, které je závislé na detailnosti pohledu teoretika, jenž vzdělávání třídí. V knize se uvádí několik forem. Mezi ně patří učení ve škole, mimoškolní učení, školení a tréninky, konzultace a koučování, učení z výkonu, kombinované programy. [Plamínek J., 2010, str. 38]

5.5 Typy zájmového vzdělávání dospělých

Většina členění, která jsou popsána v mnoha učebnicích a jsou aplikována ve sféře zájmového vzdělávání, se od sebe liší podle obsahu, zaměření a podle aktivit.

Podle obsahu rozdělujeme zájmové vzdělávání dospělých na oblast politickovýchovnou, všeobecně vzdělávací, kulturně-společenskou a sociálně- zájmovou.

Zájmově-edukační aktivity dělíme na morálně-politické a právní, jazykové, vědecké a světonázorové, pracovní a technické, estetické, tělesné, zdravotní a branné. [Vymazal J., 1990, str. 43]

Jiné členění je rozšíření o několik aktuálních oblastí na kulturní a estetickou výchovu, pohybovou a sportovní, cestování a turistiku, zdravotní výchovu, environmentální výchovu, vědeckotechnické vzdělávání, jazykové vzdělávání a náboženskou a duchovní výchovu.

5.5.1 Současný stav zájmového vzdělávání dospělých

Největší a převratné změny ve všech oblastech, tedy i v oblasti zájmového vzdělávání. Nastaly po roce 1989 a měnilo se téměř všechno. Jak organizační zajištění, tak především financování a vlastnické změny. Velkým problémem se stala kolísavá kvalita v poskytování těchto služeb. Zakládaly se ve velké míře vzdělávací organizace a přitom byl velký nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Posun přinesla až reforma veřejné správy – zanikly okresní úřady, kompetence byly převedeny na obce a začalo fungovat 14 samosprávných krajů. Státní příspěvkové organizace se staly příspěvkovými organizacemi kraje. Zájmovým vzděláváním se dokumenty zabývaly jen okrajově nebo spíše jen v souvislosti s mimoškolním vzděláváním. [Šerák M., 2009, str. 93-95]

O tomto zájmovém vzdělání se také hovoří například v publikaci „Strategii celoživotního učení ČR“ z roku 2007. V tomto zmíněném dokumentu se o zájmovém vzdělávání píše:

„ ...je iniciováno zpravidla jednotlivcem a slouží především pro rozvoj jeho individuálních zálib a trávení volného času. Zároveň však představuje potenciál pro možné

rozlišování profesních kompetencí a přispívá jak ke kultivaci jednotlivce, tak společnosti.“
Z toho vyplývá jak nepochopení této problematiky, tak především evidentní nezáměr.

V současné době podle dokumentu M. Šeráka je situace zájmového vzdělávání dospělých dost nepřehledná, spíše jen vyplňuje mezery školského systému a snaží se spíše jen pokrýt aktuální poptávku. Problém je ve financování, v dostupnosti a v kolísavé úrovni kurzů. Píše doslova: „ Situace jasně volá po organizovaném a vnitřně provázaném systému vzdělávání dospělých“.

Autor ve své knize popisuje současný stav vzdělávání ve firmách. Píše, že stav se projevuje čtyřmi následujícími důsledky. A to hlavně potížemi s množstvím a přehledností, pak potížemi s relevancí a prokazatelností, také potížemi s nadvládou formy nad obsahem a smyslem a potížemi se specializací a separací. [Plamínek J., 2010, str. 57-60]

Současnou situaci vzdělávání dospělých v ČR také popisuje autor M. Šerák a M. Dvořáková v publikaci „Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých“. Celý systém přirovnávají k pyramidě, která má dole širokou základnu, ale nahoře ostrou špičku. Kniha uvádí, že poskytované vzdělávání neodpovídá aktuálním požadavkům.[Šerák M., Dvořáková M., 2009, str. 45-46]

6 Inkluze v zájmovém vzdělání

Inkluze podle Bendla, který ve své publikaci „Vychovatelství“, vyžaduje novou reformu a je založena na akceptování různorodosti. „Inkluze není jen optimalizovaná a rozšířená integrace. Jedná se o koncept, podle kterého by měly všechny děti navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň postižení.“ [Bendl S. a kol., 2015, str. 193]

Z pohledu MŠMT a legislativních změn, se však bude školský systém tímto tématem v budoucnu více zabývat a podporovat. Vychází to z dokumentů Strategie 2020.

Inkluzivní vzdělávání prochází v současné době velkými legislativními změnami. Týká se žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Patří sem různé vady tělesné, smyslové, pohybové, duševní, ale i kombinované. V této diplomové práci se věnuji zájmovému vzdělávání, a proto i inkluzivní vzdělávání se tohoto obsahu bude týkat. Současným trendem je, aby inkluze byla samozřejmou součástí školského vzdělávacího programu. Hájek v knize „Pedagogické ovlivňování volného času“ popisuje odlišnosti práce ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání v souvislosti vzdělávacího procesu ve škole. Uvádí, že účast je dobrovolná, zařízení nevydává žádné osvědčení a přijímání nepodléhá správnímu řízení. Program vychází ze zájmů žáka a vytváří se dostatečný prostor pro individuální přístup. Využívá se rozmanitých norem a metod práce, které se přizpůsobují potřebám žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedná se především o práci školních družin a školních klubů, kde se podmínky a prostory mohou pro danou činnost přizpůsobit. [Hájek, 2008, str. 141-142]

6.1 Inkluze a volný čas

K současným trendům patří i téma, o kterém se podrobněji zmíním. Jedná se o jednu konkrétní speciální potřebu žáků, která do inkluzivního vzdělávání také patří. Jsou to potřeby nadaných a talentovaných žáků. Bohužel v dnešní době se těmto speciálním potřebám jednotlivá školská zařízení stále dostatečně nevěnují.

6.2 Talent a nadání

Nadání popisuje autorka Fořtíková ve své knize „Talent a nadání“ jako schopnost těžit ze svých dovedností a kompenzovat své nedostatky. Nadané žáky můžeme chápat jako děti, které vydávají vysoké výkony. [Fořtíková J., 2009, str. 8]

Vyhláška č. 73/2005 Sb. říká, že: „ mimořádně nadaným žákem se rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovedností.“

6.3 Pojmy a definice nadání a talentu

V publikaci „Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka“, autoři definují nadání jako vymezení více schopností – kromě intelektu i další, např. tvořivost a produktivita myšlení, motivace nebo snaha projevit v určité oblasti výjimečné výkony či výsledky. K realizaci nadání je potřeba podle autorů vyjít z několika podmínek, a to z:

- výjimečnosti,
- vzácnosti,
- produktivity,
- prokazatelnosti,
- hodnoty.

Publikace „Nadaný žák“ autorky Evy Machů se zabývá problematikou nadaných jedinců a ještě i dalšími pojmy jako jsou vlohy, schopnosti, nadání a talent. Termíny vlohy a schopnosti nejsou tak používané. Uvádí, že vlohy jsou vrozené dispozice, zatímco schopnosti označují aktuální stav. Hlavními pojmy jsou stále však nadání a talent, které můžeme chápat z několika pohledů. Autoři je rozdělují na genetické, kvantitativní rozlišení, rozlišení podle druhů činností a stupně všeobecnosti a také podle druhů aktualizace. [Machů E., 2010, str. 19]

Nadání v publikaci „Pět pohledů na nadání“ od autorky Havigerové je definováno jako dar, který umožňuje člověku překonávat výkony ostatních, aniž by, to dotyčného jedince stálo veliké úsilí. Nadání je většinou spojeno s uměním, se sportem nebo s rozumovým nadáním. [Havigerová J.M., 2011, str. 14]

6.4 Teorie nadání

Existuje mnoho teorií, v nichž je nadání samo o sobě tématem, o kterém se stále píše. V publikaci „Vyhledávání nadaných dětí v předškolním věku“ od autorky Havigerové se dočteme, že se o nadání a talentu více píše, než mluví. [Havigerová, J.M., 2013, str. 9-10]

Autorka zde uvádí, že existuje mnoho představ. Když se řekne slovo nadání: buď je to myslitel nebo dítě, které předvádí různé umělecké kousky nebo sportovec, který sbírá medaile. Z jiného pohledu se uvádí, že pod pojmem talent si mnozí představí dítě, které se stále na něco ptá nebo dítě jako předčasný čtenář, také je to dítě s brzkými zájmy. Obecně jsou představy nejčastější, že je to člověk, který je výjimečný, člověk, který podává nějaké výkony, je odlišný, jiný, zvláštní. Nadání je však nejčastěji chápáno jako dar. Je mnoho teorií a myšlenek, které se objevují v souvislosti s představami o nadání. Korespondují s mýty o nadání a jsou popsány v její další knize „Pět pohledů na nadání“. [Havigerová J.M., 2012, str. 6-8]

6.5 Charakteristika, identifikace a výběr nadaných dětí

Podle představ učitelů a vychovatelů je nadané dítě spojeno s několika možnostmi: dítě zvědavé, dítě upovídané, dítě šikovné, dítě intuitivní nebo dítě talentované. Je velmi důležité, aby pro praktickou potřebu byla stanovena přesná charakteristika dítěte či skupiny dětí, se kterými chceme pracovat. V publikaci „Pět pohledů na nadání“ autorka píše, že každé dítě je v určité oblasti potenciálně nadané a je na pedagogovi, aby nadání objevil a hlavně podnítil jeho další rozvoj. [Havigerová J.M., 2011, str. 32]

V současné době se dočteme v publikaci „Nadaný žák“ od autorky Evy Machů, že existuje mnoho charakteristik nadaných dětí. Můžeme je celkově shrnout do těchto nejzákladnějších okruhů:

- **kognitivní charakteristiky** - děti mají bohatou slovní zásobu, velmi snadno a správně používají cizí slova, ovšem na druhou stranu zde velmi často nastávají problémy v komunikaci mezi jedinci (v těchto případech se stává, že tento druh nadání bývá často neobjeven),
- **schopnost abstrakce a generalizace** – děti jsou schopné věci zevšeobecňovat a spojovat do smysluplných celků, produkuje mnohdy originální výtvary, připravují experimenty a tvoří zajímavé výtvary,
- **metakognitivní schopnosti** – nadaní jedinci jsou velmi uvědomělí v řešení problémů, aplikují vyspělejší styl učení, který je u většiny dětí typický až v pozdějším věku,
- **kritické myšlení** – děti neustále přemýšlí, co stále ještě zlepšit a jsou neustále nespokojené a pochybují,
- **flexibilita a originalita myšlení** - děti se snaží hledat svoje řešení a dochází k originálním postupům, mají bohatou fantazii, usilují o jedinečnost ve své práci,
- **smysl pro humor** – jedinci oplývají humorem, který je však pochopitelný pouze pro něj samotného, mají schopnost verbální inteligence a schopnosti generalizovat poznatky, většina z nich zůstává utajena,
- **čtení** – velmi brzy se naučí číst, mluvit, projevují velký zájem o písmena a čísla,
- **paměť** – jedinci mají vynikající paměť, dlouhodobě si pamatují detaily, preferují logickou paměť,
- **znalosti** – tito jedinci mají zájem o určitý obor, ve kterém mají hluboké znalosti, mnohdy dosahují úrovně experta, avšak v ostatních jsou pak zase mnohem pozadu,
- **záliby a koníčky** – jedinci projevují zájem o určité spíše intelektuální záliby, rádi třídí a generalizují informace a zkoumají různá témata,
- **koncentrace pozornosti** – vysoká schopnost koncentrace se projevuje u těchto jedinců již v raném věku, dítě se tzv. ponoří do problému a nevnímá okolí, u tohoto druhu nadání mají jedinci problémy s poruchami spánku,

- **pracovní tempo** – tyto děti mají pracovní tempo, pokud jsou u nich správně použity metody, bývají nejrychlejší ve třídě, naopak pokud nejsou správně zvoleny, tempo je naopak velmi nízké. Souvisí to s přístupem k problematice.

Velmi důležité pro pedagoga je rozeznat projevy nadaných dětí, a tak odhalit, zda se jedná opravdu o nějaký druh mnohdy skrytého talentu či specifického nadání. Proto by se měl pedagog seznámit s různými typy dětí, které jsou někdy velmi těžko rozpoznatelné. Uvedme některé případy, podle kterých lze tyto jedince rozeznat:

- **úspěšný nadaný** - vrstevníky přijímán jako nadprůměrný, sám je nekonfliktní, velmi oblíbený, má pozitivní vztah ke škole a učiteli, spontánně se zajímá o další informace,
- **náročný nadaný jedinec** – je velmi sebevědomý a tvrdohlavý, je nevyrovnaný, nerespektuje autoritu, výuka ho nudí, je dospělými většinou neoblíbený,
- **utajené nadané dítě** – tento jedinec se vyznačuje jako tiché, plaché a nesmělé dítě, nechce vybočovat z řady, proto se neprojevuje a svůj talent skrývá, má velmi nízké sebevědomí, proto jeho nadání bývá velmi často skryto,
- **nadaný „odpadlík“** – cítí se nepochopeným, je výrazně negativní ke školskému systému, své názory projevuje emočními stavy nebo i rezignací, nespolupracuje, není kolektivem přijímán, stává se často rebellem. Tento jedinec se dostává do bludného kruhu a neví kudy z něj ven.,
- **nadaný jedinec „dvakrát výjimečný“** – jedinec své nadprůměrné inteligenci podléhá specifické poruše učení, je frustrovaný, má nízké sebevědomí, často trpí nějakým handicapem,
- **samostatný nadaný jedinec** - tento jedinec je samotář a nevyhledává kolektiv, má dobré sebevědomí, školu bere pozitivně a chce ze všeho vytěžit hlavně pozitiva pro sebe. Často se orientuje na mimoškolní aktivity.,
- **vysoce tvořivé dítě** – toto dítě se obtížně přizpůsobuje, často vymýšlí něco nového, experimentuje, je konfliktní, selhává v klasických výkonových a inteligenčních testech, ve všem hledá hlubší souvislosti a nehodlá se spokojovat s jedním řešením. [Machů E., 2010, str. 31-32]

Jelikož se nadané dítě velmi liší od svých spolužáků, je často okolím pojímáno jako problémové. S tím souvisí další možné problémy, s kterými se pedagog musí poprat. Jeho profesionální vedení mnohdy specifické nadání a talent může u dítěte buď odhalit a dále rozvinout, nebo také zlikvidovat. Nadaní jedinci vyžadují význačně odlišný výchovně vzdělávací přístup. Je třeba velké trpělivosti, odborné znalosti, umožnit jedinci pracovat rychlejším tempem, umožnit mu postup dopředu, dát mu možnost nezávislosti, náročnějšího zadání, kreativnímu myšlení, individuální přístup, oporu apod. Právě této skupině je třeba věnovat větší pozornost.

Zjištění, zda jde o nadaného žáka, poskytují poradenské služby, které v ČR jsou na několika úrovních. Popisuje to publikace „Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka“. Kolektiv autorů zmiňuje na straně 15, že tato zařízení by měla zajistit první diagnostiku, tak i následnou péči o nadané žáky:

- ve školském zařízení,
- v pedagogicko-psychologické poradně,
- ve speciálně pedagogickém centru pro žáky se zdravotním postižením s tak zvanou dvojí výjimečností,
- ve středisku výchovné péče nadaných žáků s poruchou chování.

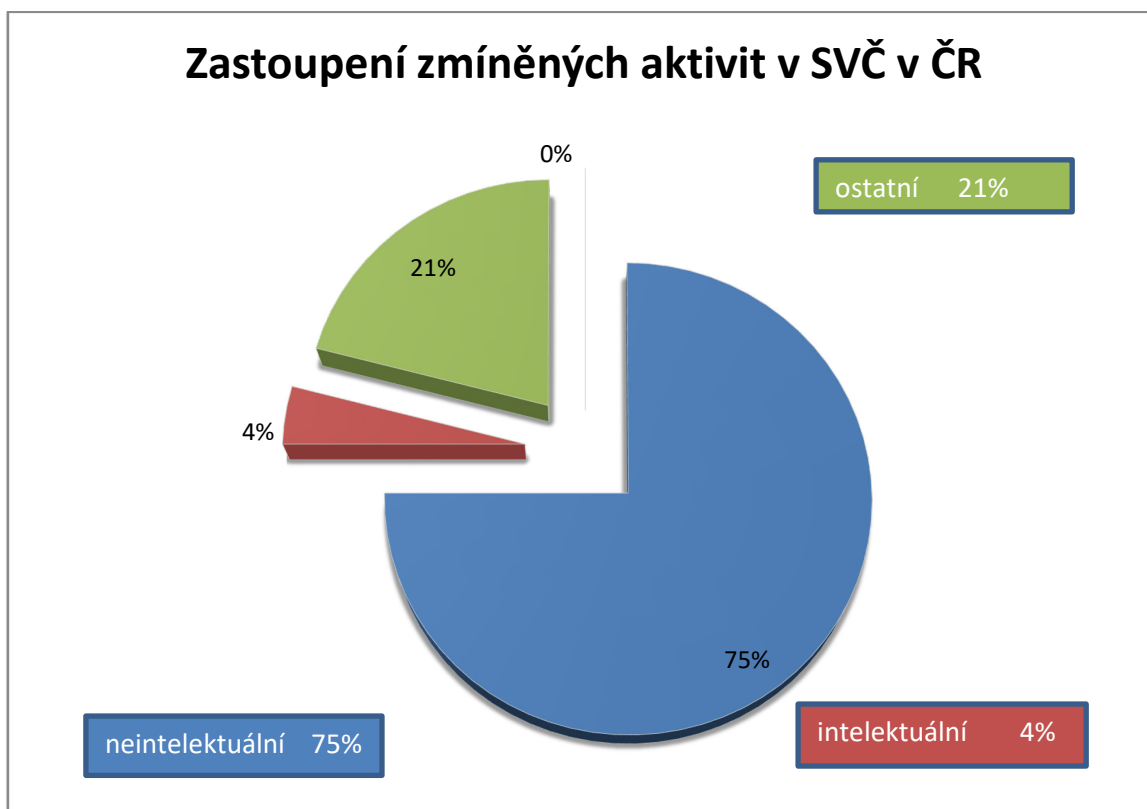
6.6 Možnosti rozvoje a způsoby práce s nadanými žáky ve volnočasových aktivitách

S nadanými jedinci je třeba ve všech složkách výchovně vzdělávacím procesu zacházet jinak a snažit se podpořit jejich výjimečnost. Možná trochu jednodušší se zdá, že to jde právě v oblasti volnočasových aktivit. Zde je možno zapojit jedince do činnosti, kterou si většinou sám vybral jako svého koníčka. Zde je „snazší“ jeho talent rozvíjet a podpořit. Je zde více času, prostoru a dalších podmínek pro rozvíjení talentu. Důležité je, se tomuto dítěti věnovat individuálním přístupem a rozvíjet jeho další možné úrovně. Větší prostor a možnosti v této sféře jsou ve střediscích volného času, kde se odborní lektoři těmito nadanými žáky zabývají. Připravují je na různé vrcholové soutěže převážně uměleckého charakteru a pomáhají jim dosáhnout úspěšných výsledků.

Často si myslíme, že tito žáci nepotřebují žádné vedení, že vše zvládnou sami. Toto tvrzení popisuje autorka Fořtíková ve své knize Talent a nadání však jako neoprávněné. Odborníci navrhnou zajistit obecné zásady pro rozvoj a udržení talentu, které mohou sloužit jako základ programů pro talenty. Je nutné, aby obsahovaly důležité prvky jako: iniciaci, nabídku, náročnost, podněty, poradenství, spolupráci, prohloubení zájmu a znalosti v určitém oboru, využití vyšších úrovní myšlení a tvořivosti, kontakt s intelektuálními vrstevníky, setkání s odborníky z praxe, podpora profilace zájmů a vedení k výběru studia a profese. [Fořtíková, J., 2009, str. 33-35]

Jak je možno dát těmto dětem příležitost vyniknout? Kde si mohou porovnat své znalosti a dovednosti? Jak se s někým utkat, zasoutěžit si? Za tímto účelem jsou vyvinuty po celé ČR systémy různých soutěží a přehlídek. Nadaný jedinec zde dostane příležitost být něčím výjimečný a v daném oboru skutečně vyniknout.

Možnost se věnovat nadaným dětem lze kategorizovat do školních a mimoškolních činností. Z výsledků šetření v roce 2006, kde opět publikace „Talent a nadání“ od J. Fořtíkové uvádí, že právě Střediska volného času dětí a mládeže se věnují těmto nadaným žákům a více než polovina z dotazovaných velmi aktivně. Většina SVČ úzce spolupracují se školami různých typů na přípravě soutěží a programů pro nadané žáky. Většina z nich jsou organizátory různých školních, okresních, krajských i celostátních kol soutěží a přehlídek, a to v případě sportovních přehlídek, předmětových olympiád a uměleckých soutěží. Někteří z nich participují na přípravách a organizaci dalších aktivit jako jsou různé výstavy prací žáků, divadelní představení, hudební a další umělecké festivaly. V šetření se uvádí, že sice 75% činnosti SVČ je zaměřeno na rozvoj neintelektuálních dovedností, ale na druhé straně svým programem zaměřeným na rozvoj akademických a dalších schopností produkují poměrně dost nadaných žáků.

Zdroj: FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5. Graf vlastním zpracováním*

Autorka J. Fořtíková uvádí, že SVČ mají stále převahu nabízet umělecké a sportovní aktivity, přesto však rozšiřují stále nabídku programů v oblasti akademických disciplín. Bohužel v současné době neexistuje státem žádná monitorovaná péče o nadané žáky, a proto nelze poskytnout žádné informace o možnostech podpory talentů. Je však dost možné, že v různých částech republiky existují další možnosti realizace pro nadané žáky a některé organizace mají širokou nabídku aktivit, v podobě zajímavých kroužků a kurzů pro takové děti, které vyhledávají nadstandardní a profesionální vedení určitých činností. Současným trendem je, aby se touto činností zabývalo více takových SVČ a DDM po celé ČR. Jejich svěřenci již nyní dosahují výjimečných výsledků, jsou držiteli mnoha ocenění a titulů. [Fořtíková J., 2009, s. 44 – 46]

7 Financování

„Výkladový slovník z pedagogiky od Koláře uvádí, že financování škol je způsob, jak jsou školy finančně zabezpečeny. Jestli jsou dotovány státem, či zda jsou soukromé.

[Kolář, Z. a kolektiv, 2002, str. 42]

Autor uvádí, že to je jedno z největších a nejdůležitějších členění z hlediska financování. Státní školy, jak je zřejmé z názvu jsou zcela financovány státem, a to prostřednictvím krajských či obecních rozpočtů. Prostředky jsou směřovány na provozní náklady, na personální, materiální i vzdělávací činnost. Jinak je tomu u soukromých škol. Ty však mohou finanční dotaci od státu získat, ale mají jistá omezení. Řídí se zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením. Musí splňovat určitá kritéria:

- musí být zapsány ve školském rejstříku,
- dotace se poskytuje k financování neinvestičních výdajů souvisejících s výchovou a vzděláváním a s běžným provozem,
- dotace se poskytuje podle skutečného počtu žáků takto:

a) speciální školy: 80 %,

b) základní školy: 60 %,

c) střední školy a VOŠ: 60 %,

d) speciální zařízení: 80 %,

e) ostatní školy a školská zařízení: 50 %.

Zvýšená dotace, která je na základě dalších pravidel přiznána po roce trvání, je stanovena následovně:

a) speciální školy: na 100 %,

b) základní školy: na 100 %,

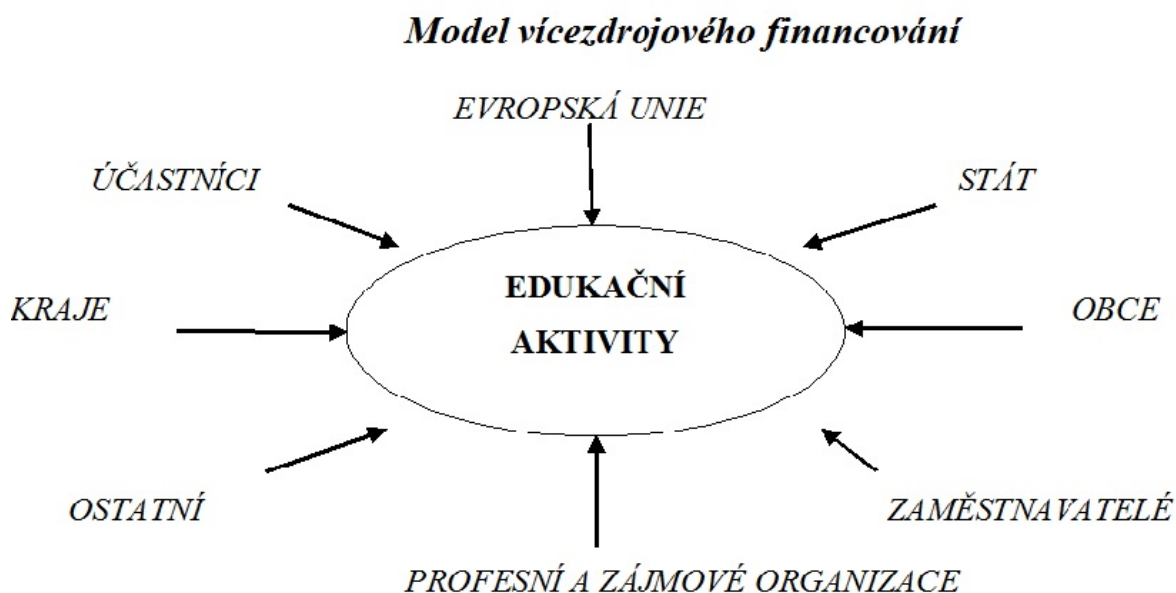
c) střední školy a VOŠ: na 90 %,

- d) speciální zařízení: na 100 %,
- e) ostatní školy a školská zařízení: na 80 %.

Podmínky zvýšené dotace:

- stanovisko obce,
- protokoly ČŠI,
- škola je obecně prospěšnou společností, nebo má jinou právní formu a zaváže se ve smlouvě k vynaložení celého svého zisku na výdaje na vzdělávání a běžný provoz.

V knize Michala Šeráka o „Zájmové vzdělávání dospělých“ se dočteme o modelu vícezdrojového financování, který se uplatňuje ve všech organizacích zájmového vzdělávání. Někde více, někde méně. Výhodou je motivační charakter, nezávislost, zachování různorodosti a zvýšení tlak na vzdělávací instituce, aby nabízely kvalitní služby.

Šerák v publikaci dále uvádí nejčastější zdroje financování, které se týkají především nestátních neziskových organizací a jsou to:

- příspěvky od státu (prostřednictvím kraje či obce),
- dary (od firem, soukromníků apod.),
- granty a dotace,
- členské příspěvky,
- výnosy z vlastní činnosti (tržby z činnosti – vstupné, prodej výrobků apod.).

[Šerák M., 2009, str. 120-121]

Většina organizací zájmového vzdělávání je dotována krajskými či obecními úřady. Pravidla poskytování těchto dotací se řídí zákony: 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, 128/2000 Sb., o obcích, 129/2000 Sb., o krajích, a 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Je třeba také zmínit zákon 586/1992 Sb., o daních z příjmů, který opravňuje neziskové organizace k daňovým výhodám.

Velkou změnu ve financování přineslo členství v EU. Financování z EU je aktuálně nejvýznamnějším zdrojem veřejných financí. Umožnilo to všem složkám zapojení k využití finančních toků unijních fondů. Velké možnosti čerpání prostředků z operačních programů tak mohou zlepšit podmínky pro další vývoj škol a školských zařízení. Tyto finanční prostředky směřují prostřednictvím ministerstev na základě vyhlášených výzev v jednotlivých operačních programech. Mezi ty nejdůležitější patří například „Vzdělávání pro konkurenceschopnost“ a „Lidské zdroje a zaměstnanost“. Přímo pro volnočasové aktivity můžeme uvést také „Program rozvoje venkova“, v oblasti kultury a cestovního ruchu také „Integrovaný operační program“ nebo také „Životní prostředí“. Ten se vztahuje na problematiku ekologie. Dalšími iniciativy z EU jsou strukturální fondy, a to například „Phare“. Mnoho Regionálních operačních programů dále jen (ROP) pomáhá při podpoře volnočasových aktivit v rámci zlepšení podmínek krajů a jednotlivých měst či obcí. Především ty jsou využívány pro obnovu místního společenského života, konkrétně ke zlepšení infrastruktury a rostoucí nabídce kulturních aktivit škol, školských zařízení a dalších neziskových organizací.

Podle „Metodiky“ autorů Heřmanová a Macek se ze státního rozpočtu podle školského zákona poskytují finanční prostředky vyčleněné na činnost školských zařízení zřizovaných obcemi nebo svazky obcí, a to na:

- platy,
- odměny za pracovní pohotovost,
- odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr,
- odstupné,
- výdaje na úhradu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a na úhradu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění,
- příděly do fondu kulturních a sociálních potřeb,
- ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů,
- výdaje na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených,
- výdaje na učební pomůcky,
- výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků.

„Finanční prostředky ze státního rozpočtu se poskytují podle skutečného počtu dětí, žáků nebo studentů ve školském zařízení uvedeném ve školních matrikách pro příslušný školní rok, nejvýše však do výše povoleného počtu dětí, žáků nebo studentů ve školském zařízení uvedeném ve školském rejstříku. U střediska volného času a u školního klubu se podle vyhlášky č. 274/2009 Sb., o školských zařízeních, u nichž se nejvyšší povolené počty dětí, žáků a studentů nebo jiných obdobných jednotek vedených v rejstříku škol a školských zařízení neuvádějí, se výše povoleného počtu dětí, žáků nebo studentů ve školském zařízení ve školském zařízení neuvádí. Školy a školská zařízení jsou financovány normativní metodou. Republikové normativy stanoví MŠMT a zveřejňuje je ve Věstníku. Bezprostřední dopad na výši příspěvku pro školské zařízení má krajský normativ, který stanoví krajský úřad jako výši výdajů připadajících na jednotku výkonu na kalendářní rok za podmínek stanovených vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativech, ve znění pozdějších předpisů.“

Jednotkou výkonu je:

- ve středisku volného času 1 žák, 1 student, kterému středisko volného času zajišťuje naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti,
- ve školním klubu 1 žák, kterému školní klub zajišťuje naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti, který se zároveň vzdělává v základní škole, v základní škole speciální, v nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo v odpovídajících ročnících v osmiletém vzdělávacím programu konzervatoře,
- ve školní družině 1 žák, který je přijat k pravidelné denní docházce.

[Heřmanová J., Macek M., 2009, str. 23]

8 Současné trendy zájmového vzdělání

Mezi největší současné trendy jistě patří zavádění ICT do vzdělávání. O tom se píše v publikaci Bořivoje Brdičky „Role internetu ve vzdělávání“. Uvádí, že je důležité začít klást důraz na integraci počítačových a didakticko - metodických znalostí. Technologie pronikají do všech oblastí, tak samozřejmě také do školství. Přesto, že je to nejkonzervativnější obor a šlo o obtížnou změnu, postupně se ICT do škol dostávalo. Výukové využití technologií je velmi důležité ve všech typech školního i mimoškolního vzdělávání. Mezi hlavní propagátory a šířitele pokrokových metod využití vzdělávacích technologií je Katedra informačních technologií a technické výchovy, pracoviště na Karlově Univerzitě Pedagogické fakulty v Praze. Je koordinátorem všech projektů, ale také řešitelem prestižních národních, ale i mezinárodních výzkumů.

[Brdička B., 2003, str. 6]

Publikace zmiňuje počátky zavádění internetu do škol, které se realizovaly na počátku 90. let 20. století. Díky tomu byly propojovány všechny vědecké instituce, vysoké školy, knihovny apod. Dnes si už instituci bez internetu nedovedeme představit. Internet se neustále vyvíjí a technicky zdokonaluje. Většina aplikací je dnes bez integrace a používá se jak k obchodu, tak i k hraní her a dalšímu vzdělávání. Autor zde uvádí, že se internet stal dokonalou zárukou svobody projevu. Uživatelé prostřednictvím elektronické pošty tak mohou komunikovat a publikovat své názory. Internet je tak předurčen k výukovým programům a dalším potřebným úkonům ke vzdělávání. Je třeba ho však umět dobře využívat, a to především vhodným vedením učitele. Příkladem výuky je tzv. programové učení, ať už na počítači, tak i bez něj. Internet je nepostradatelný především jako zdroj informací. Velmi důležitým nástrojem jsou webové stránky, které má už dneska každá organizace. Prostřednictvím veřejných sítí tak můžeme najít veškeré nové aktuální informace. Na internetu najdeme celou řadu služeb, které v rámci vzdělávání mohou uživatelé využívat. Například nejznámější, který je pro určité místní použití nejvhodnějším, je český Seznam. Mezi další celosvětově zaměřené patří také seznam YAHOO, na školství zaměřené Sitesforteachers.com nebo Education World. Většina těchto seznamů umožňuje hledání podle tzv. klíčového slova. Jeden z nejlepších současných vyhledávačů je určitě Google. Dalším důležitým komunikačním nástrojem je

elektronická pošta – e-mail, který patří k základním funkcím počítačových sítí. Je vhodný pro využití jako způsob, jak do spolupráce s děním ve třídě zapojit mimoškolní prostředí. Avšak nejvíce využívaný je chat. Tato komunikace je možná v reálném čase – online. Je nejvíce oblíbená a velmi často používaná právě ve volném čase dětí a mládeže. Je zajímavá pro jeho okamžité zobrazení mezi všemi připojenými uživateli. Velmi často však zde hrozí riziko nevhodným až nudným trávením času, který nevede k ničemu. Je třeba u dětí omezit čas zbytečně dlouhým trávením u počítače a naučit je komunikaci využívat v případě nutnosti a zábavy. Podobnou komunikací v reálném čase je on line setkávání. Ta je často využívána jako doplněk k různým projektům. Velmi oblíbenou aktivitou jsou např. videokonference, které využívají většinou studenti, žáci a také učitelé.

Tak jako u dětí, tak i u učitelů je třeba, aby přínos internetu byl zdrojem nových zajímavých informací a udržování dalších kontaktů. Cílem dalších služeb je, aby kromě sdělení byl šetřitelem času, správným pomocníkem a zábavným doplňkem.

Článek s názvem „Počítač ve škole: Digitální technologie ve výuce – efektivně, účelně, zajímavě“ v časopisu Počítač ve škole se na straně 32-33 píše, že jsme se dostali do situace, kdy žáci mají k dispozici počítače a chytré telefony více mimo školu. Že i malé děti umí s počítači a telefony již v útlém věku, ale neumí si zavázat například tkaničku. V článku se uvádí fakta o schopnostech učitelů, kteří by měli více motivovat žáky a zaujmout je pro výuku právě prostřednictvím různých služeb digitálních technologií svého virtuálního kruhu či sociální sítě kamarádů. Píše se zde, že nejčastějším nástrojem pro nalezení řešení není kniha, ale položení správného dotazu. Na dotaz najdou správnou odpověď, když rychle čtou nadpisy a rychle „googlí“.

Na toto téma reaguje také článek, který popisuje spíše časté důsledky a negativa, které přináší virtuální svět počítačové technologie, jmenuje: „Od on-line informací k jejich off-line použití“. Časopis „Řízení školy“, na straně 5 popisuje stav on-line jako: kdy všechno víme, zjistíme, jak se to dělá, kde najdeme potřebné informace a jak můžeme pozitivně ovlivňovat svojí identitu. Následně pak článek popisuje stav off-line - jako život na pomezí virtuálního a reálného světa. V článku se dozvíme také o důsledku tzv. informačního přetížení, kdy se projevují stresy a roztržitost vedoucí ke snížené schopnosti rozlišovat

informace relevantní a redundantní. Zajímavou informací je, že vše, co se rychle dozvíme – „vygooglíme“, také rychle zapomeneme. Uchováme to tedy jen v krátkodobé paměti.

Výše zmíněné téma informačních technologií je asi největším trendem v naší vzdělávací společnosti. Ale jsou i další neméně důležitá témata, o kterých bych se zmínila.

Například velmi často probírané je téma mladí a staří. V dnešní době se stále více mluví o zapojení více generací do společné činnosti. Článek „Přirozenou cestou probouzíme v dětech úctu ke stáří“ v časopise Školství, na straně 7 se dočteme, jaké může být toto spojení. Autorka článku píše o projektu, s názvem „Pojď si se mnou hrát“, kdy se společně setkávají senioři s dětmi. Projekt vznikl v Ostrově nad Ohří ve spolupráci MŠ Duha s domovem seniorů. Tohle spojení se aplikuje dnes už ve více organizacích a stalo se tak důležitým trendem v současném školství. Sbližují se tu dvě velmi důležité generace. Ti nejmenší – většinou předškolní děti pomáhají aktivně seniory udržovat v duševní i fyzické svěžesti a zároveň se učí empatii a úctě ke stáří. Vzájemné porozumění posílí obě dvě generace. Autorka zde uvádí, že stáří a mládí je součást života, na které by se nemělo zapomínat. Toto dvougenerační zapojení funguje také v zájmovém vzdělávání. Mnoho středisek, domů dětí, školních družin i neziskových organizací aktivně připravují pro seniory z domova důchodců různé pořady, besídky či vystoupení.

Posledním trendem, o kterém bych se ráda zmínila a o kterém se píše v časopise Speciál pro školní jídelny, je dětská obezita. V článku „Projekt Centra prevence obezity: Prevence a včasný záchyt dětské obezity/správná životospráva školáka“, na straně 18 – 19 se uvádí, že obezita má velmi negativní dopad na život a rozvoj dítěte. Autorka představuje projekt z roku 2014, do kterého se zapojili žáci vybraných základních škol na území hl. města Prahy. Projekt zjišťoval dotazníkovým způsobem dodržování správné životosprávy žáků 2. stupně ZŠ a zaměřil se na prevenci nadváhy a obezity. Tohle téma je stále aktuální a stává se dlouhodobým problémem, který se neustále řeší. Reaguje na to dokonce nový tzv. „pamlskový zákon“, zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který byl nedávno zaveden do všech školských zařízení. Nejen tento projekt, ale především dnešní školský systém se snaží zavést některé trendy jako prevenci. Dětem správně

nastavit stravovací návyky - zařadit ovoce a zeleninu v čerstvé nebo upravené formě, které budou pravidelnou součástí zdravého jídelníčku. Také je důležité zapojení více sportovních aktivit do činností škol a školských zařízení, vést děti k pravidelnému pohybu, a to ve formě různých soutěží a pravidelných akcí v mimoškolních činnostech.

9 Perspektivy, problémy, odlišnosti a výhled do budoucnosti

Autoři v publikaci „Pedagogika volného času“ hovoří o neuspokojovatelné potřebě dětí a dospívající mládeže, které touží opustit stereotyp a emocionálně se uvolnit, na základě svého rozhodnutí. Výzkumná zjištění tvrdí, že neuspokojena je hlavně potřeba herních aktivit a jejich podmínek k realizaci. Nedostatečná je nabídka spontánních aktivit. Na uspokojování potřeb mladých lidí působí především podmínky, v nichž dnešní děti vyrůstají, zejména aktuální stav a klima v rodině.

Problémy se objevují především v nedostatku prostoru pro aktivní participační jednání, důsledně nepostihujeme nemorální chování. Problémy také vznikají ve spojení s jinými kulturami, zejména mimoevropských etnik. Tento problém je stále aktuální a neustále se řeší. Nedostatky, které vznikají mezi potřebami a realitou, ovlivňují také nedostatek nabídek spojených s malou kapacitou zařízení, lhostejností ke zvýšeným potřebám, silící konzumní potřeby nebo také negativní vlivy, které jsou prezentovány ve sdělovacích prostředcích. V publikaci se dále uvádí, že hlavní příčinou je koncepční podceňování volného času, jeho zařízení a také jeho aktivit. Tento stav ještě komplikuje neexistence závazných pravidel (např. normy ploch, prostoru, zařízení pro zájmovou činnost v návaznosti na vybavenost obcí a měst). Hmotná stránka převažuje stránku humanizující a participační.

[Pávková J., Hájek B., Hofbauer B., Hrdličková V., A. Pavlíková, 2002, str. 189]

Získat mladé lidi pro volnočasové aktivity podle autorů vyžaduje dobrovolnost, alternativní nabídku a podíl na její realizaci a přípravě.

Ze současného stavu a vývoje aktivit zařízení pro volný čas vyplývají tato východiska pro budoucnost:

- vytvořit zařízení, která pomáhají realizovat práva dětí,
- zvýšit pružnost, komplexnost a polyfunkčnost zařízení,
- vytvořit ucelené soustavy ve velkých městech,
- uplatnit samosprávné zásady v činnosti a správě,
- umožnit další cesty k budoucnosti.

K uskutečnění těchto cílů je třeba zapojení všech složek, které se podílejí na volnočasových aktivitách. Samotné organizace, které jsou pro volný čas určeny, tak i školy a školská zařízení, dále pak obce, městské části, města a stát.

10 Průběh průzkumu

Cílem diplomové práce je **analýza volnočasových aktivit v jejich nabídce a poptávce, a to v jednotlivých typech zařízení**. Popisují specifika, komparaci a zhodnocení současného stavu volnočasových aktivit v různých typech zařízení a nalezení základních rozdílů v nabídce a poptávce.

Základní cíle:

- Jaké jsou způsoby trávení volného času v jednotlivých typech zařízení, porovnání, zhodnocení.
- Možnosti, které nabízejí různé typy zařízení pro trávení volného času dětí, mládeže i dospělých. Zjistit, zda nabízené aktivity jsou schopny uspokojit zájmy všech účastníků.

V rámci zvoleného tématu jsem ve své diplomové práci zmapovala stav a rozdíly v řízení v jednotlivých typech organizací zájmového vzdělávání. Z odpovědí jsem zjistila, jaké jsou strategie těchto organizací a jakým směrem se ubírají. Obsahem práce je popis rozdílů v oblasti trávení volného času dnešní generace, a jaká jsou další specifika. Zaměřila jsem se na zmapování, analyzování a vyhodnocení výsledků zjištěných dat.

10.1 Metodiky průzkumu

Praktická část

Typ výzkumu – pro výzkumnou část práce je využit kvantitativní výzkum v kombinaci s kvalitativním – ověření, zjištění.

Výzkumná část – dotazník, rozhovory.

10.2 Zmapování terénu před zahájením průzkumu, pilotáž

Před samotným průzkumem si autorka prověřila zvolený terén a stanovila si tzv. „předvýzkum“. Zvážila, jaké informace bude potřebovat a jakým způsobem je získá. Následně pak navštívila několik odborníků, s kterými konzultovala téma diplomové práce v návaznosti na dotazy korespondentů tak, aby jejich odpovědi přinesly potřebné údaje a informace.

V první řadě oslovila tři ředitelky (vedoucí pracovišť) jednotlivých typů zařízení volnočasových aktivit, a to konkrétně:

Mgr. Janu Heřmanovou, ředitelku SVČ Ivančice. Při její návštěvě společně zkonzultovaly vhodnost výběru otázek, různá specifika v možnostech trávení volného času dětí a mládeže, různé možnosti nabídky a podmínky vzdělávání, které mohou jednotlivá zařízení nabídnout. K tomuto tématu ředitelka SVČ Ivančice poskytla odbornou publikaci, na které se autorsky podílela.

Vladislavu Lukešovou, která je v současné době ve funkci hlavní vedoucí ŠD při ZŠ Žebrák. Za svoji profesní kariéru velice dobře poznala tematiku volnočasových aktivit. Jak v době své působnosti pedagoga volného času v DDM, tak hlavně jako vedoucí neformálního vzdělávání na tehdejší NIDM MŠMT, (Národní institut dětí a mládeže) kde se specializovala na zájmové vzdělávání v ČR. Velice úzce spolupracovala, jako garantka systému vzdělávání se všemi typy organizací, které se zabývají zájmovým vzděláváním dětí a mládeže. Má výhodu, že může objektivně porovnat všechny typy těchto zařízení

z pohledu přímého působení v těchto organizacích jako jejich pracovník. Přispěla svými cennými radami k výběru otázek a k jejich přesné specifikaci.

Bc. Vlastu Faifrlíkovou, ředitelku Totemu – mezigeneračního a dobrovolnického centra v Plzni, která zastupuje neziskové organizace. Návštěva u ní byla velkým přínosem ke stanovení specifických otázek, které se týkaly především odlišností v přístupu poskytovaných služeb. Řada neziskových organizací směřuje více do sociálních služeb, a proto doporučila zařadit i některá specifika v otázkách dotazníku.

Dalšími oslovenými odborníky, které autorka v rámci této diplomové práce oslovila, jsou:

PaedDr. Hana Králová, která je odborníkem v problematice školství vůbec. Jako bývalá ředitelka školského úřadu (v současné době v důchodu) zná práci volnočasových aktivit velice dobře. Poskytla odbornou pomoc jako poradce, konzultant a tutor.

Mgr. Jaroslav Jindra, ředitel AiSIS (sdružení, které podporuje školy a neziskové organizace), který se podílel na sestavování otázek pro tento dotazník, je dlouholetým lektorem, tutorem a koordinátorem mnoha projektů vzdělávání pro školy a školská zařízení. Společně s autorkou této diplomové práce vytvořili otázky v dotazníku tak, aby byly srozumitelné a důležité k tématu.

V druhé fázi svého předvýzkumu si autorka zjistila několik statistických dat, aby měla přehled o některých důležitých údajích. Nahlédla do Výroční zprávy ČŠI z roku 2014/2015 a na webové stránky MŠMT do sekce statistik. Tyto údaje použila ve své diplomové práci.

10.3 Sběr dat

Ke sběru dat autorka použila některé důležité údaje vztahující se k tématu, a to z výroční zprávy ČŠI. Řízené rozhovory v rámci „předvýzkumu“ zahájila už na podzim, a to v měsíci říjnu a listopadu. Postupně konzultovala téma diplomové práce a obsah výzkumné části. Následně rozeslala dotazníky prostřednictvím e-mailové komunikace vybraným respondentům, a to v průběhu prosince. Analýzu dokumentů pak zpracovávala po jejich návratu v měsíci únoru a březnu.

Výroční zpráva ČŠI za rok 2014/2015, kde jsou uvedeny některá čísla v počtu zařízení, v počtu účastníků a v počtu zájmových kroužků v SVC.

Počet zájmových zařízení

Sledovaný parametr ČR (statistika MŠMT)	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Počet školních družin	3974	3981	4004
Počet školních klubů	526	540	552
Počet domů dětí a mládeže, stanic zájmových činností	310	312	312

Zdroj: Výroční zpráva ČŠI za rok 2014/2015 – vlastní zpracování
[Http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-\(1\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-(1)) [online]. [cit. 2017-04-16]

Vývoj počtu přijatých účastníků v jednotlivých druzích zařízeních zájmového vzdělávání ve sledovaném období uvádí tabulka.

Počet účastníků zájmového vzdělávání

Sledovaný parametr ČR (statistika MŠMT)	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Zapsaní účastníci – školní družina	269 935	284 177	301 990
Zapsaní účastníci – školní klub	44 950	44 547	44 873
Přijatí účastníci – SVC	268 379	270 699	272 744

Zdroj: Výroční zpráva ČŠI za rok 2014/2015 – vlastní zpracování
[Http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-\(1\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-(1)) [online]. [cit. 2017-04-16].

Se stoupajícím počtem školních družin roste úměrně i počet jejich přijatých účastníků, naopak se snižuje počet zájemců o zájmovou činnost ve školních klubech. Roste zároveň

průměrný počet přijatých účastníků do školních družin. Ve školním roce 2013/2014 činil průměrný počet účastníků 68 a v roce 2014/2015 již dosáhl počtu 76.

Počet zájmových útvarů

Sledovaný parametr ČR (statistika MŠMT)	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Počet zájmových útvarů v SVČ	23 247	23 741	23 997

Zdroj: Výroční zpráva ČŠI za rok 2014/2015 – vlastní zpracování

[Http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Vyrocní-zprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-\(1\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Vyrocní-zprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-(1)) [online]. [cit. 2017-04-16].

Z tabulky je patrné, že za poslední uvedené roky je patrný nárůst v počtu zájmových útvarů u SVČ.

10.4 Soubor respondentů

Pro výzkumnou část autorka oslovila prostřednictvím dotazníku, který si vytvořila pomocí služby Survio, 30 respondentů v tomto složení: 10 ředitelů SVČ/DDM, 10 vedoucích pracovníků školních družin a 10 vedoucích neziskových organizací.

Na podrobnější rozbor tématiky ve formě rozhovorů autorka osobně navštívila vždy jednoho zástupce dané skupiny. Ředitelku SVČ Ivančice Mgr. Janu Heřmanovou, hlavní vedoucí ŠD při ZŠ v Žebráku Vladislavu Lukešovou a ředitelku neziskové organizace Totem Bc. Vlastu Faiferlíkovou. Tyto osoby autorku nasměrovaly na další vhodné respondenty. Ta je pak následně prostřednictvím těchto zástupců oslovovala e-mailovou korespondencí s přiloženým odkazem na dotazník. Dotazník obsahuje 10 otázek, které byly sestaveny z různých způsobů volby odpovědí. Byla využita technika odpovědi ano či ne, také výběr z několika možností či stupňů intenzity ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne. V neposlední řadě autorka zvolila odpověď psanou, kde se mohl respondent více rozepsat k jednotlivému tématu.

Vyhodnocení

- Podařilo se splnit cíle diplomové práce?
- Zjištění faktů a celkové vyhodnocení.

Zpracování dat

- Dotazník je sestaven z uzavřených i otevřených otázek a z otázek k zjištění identifikačních údajů
- Vyhodnocení uzavřených otázek - grafy rozdělení četností
- Vyhodnocení otevřených otázek - výčet otevřených odpovědí

11 Výsledky průzkumu

11.1 Vyhodnocení rozhovorů

Podrobný rozbor tematiky poskytly tři oslovené ředitelky – vždy jeden zástupce za dané zařízení volnočasových aktivit. Všem třem bylo položeno pět stejných otázek. Jejich odpovědi byly porovnány a byla vyhotovena následná analýza:

- A) Středisko volného času Ivančice – ředitelka Mgr. Jana Heřmanová
- B) Školní družina při ZŠ Žebrák – vedoucí družina Vladislava Lukešová
- C) TOTEM, z.s. – nezisková organizace – ředitelka Bc. Vlasta Faiferlíková

1. otázka: V jakém typu organizace pracujete, v jak velkém městě, pro kolik účastníků a kdo je zřizovatelem?

A	B	C
SVČ	ŠD při ŽŠ	Nezisková organizace

Ivančice – 10 000 obyvatel	Žebrák – 2 000 obyvatel	Plzeň – 160 000 obyvatel
- 1 774 účastníků	- 90 účastníků	- 700 seniorů, - 300 dobrovolníků, - 30 rodin s dětmi
- Zřizovatel: jihomoravský kraj	- Město Žebrák	- Soukromé

Čerpáno z rozhovorů - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Tabulka ukazuje, že první typ organizace se nachází ve středně velkém městě Jihomoravského kraje, a to v Ivančicích, které má 10 000 obyvatel. Zařízení sdružuje 1774 účastníků zájmového vzdělávání a jejím zřizovatelem je kraj. Druhým typem je ŠD, která pracuje při základní škole v malém městě Žebrák. Zařízení navštěvuje 90 účastníků zájmového vzdělávání a zřizovatelem je město. Posledním typem je nezisková organizace, která sídlí v poměrně velkém městě v západních Čechách, a to v Plzni, která má 160 000 obyvatel. Zařízení je soukromé a navštěvuje ho 700 seniorů, 300 dobrovolníků a 30 rodin s dětmi.

2. otázka: Jakými formami realizujete činnost. Popište, jakým směrem se ubírají volnočasové aktivity ve vašem zařízení. Co je prioritní?

A	Formy:	<ul style="list-style-type: none"> - naplňuje zájmy dětí, mládeže a dospělých - naplňuje aktuální potřeby a trendy města - zajišťuje pestrou nabídku činností - nabízí otevřené zařízení od pondělí do neděle – (Kluby, Mateřské a rodinné centrum) - nabízí prázdninové, pobytové a spontánní aktivity - zajišťuje metodickou pomoc, individuální, praxe pro studenty, akce na klíč, ubytování - organizuje mezinárodní aktivity a zahraniční pobyty - je garantem okresních soutěží MŠMT, je krajským koordinátorem vzdělávání - poskytuje výukové programy v rámci primární sociální prevence - nabízí ICM (certifikované informační centrum pro mládež)
---	--------	---

	Trendy:	<ul style="list-style-type: none"> - je akreditovaným pracovištěm v rámci DVPP - organizace vlastní cenu hejtmana v rámci společenské odpovědnosti - kroužky taneční, sportovní – hlavně netradiční sporty - spontánní aktivity - mediální klub - mateřské a rodinné centrum
B 	Formy: Trendy:	<ul style="list-style-type: none"> - nabízí příležitostnou, vzdělávací, tématickou a zájmovou činnost - zajišťuje rekreační a táborovou činnost avšak ve spolupráci s jinými organizacemi (ZŠ nechce být organizátorem) - deskové hry - celoroční motivační hry - keramika, sportovní a pracovní činnosti - spolupráce s rodiči
C 	Formy: Trendy:	<ul style="list-style-type: none"> - zajišťuje rozvoj dobrovolnictví v kraji - pořádá vzdělávací akce – v rámci DVPP akreditovaný kurz pro pedagogy volného času, školení, semináře, kurzy, workshopy - nabízí dobrovolnický klub Klíč + přípravu dobrovolných projektů (krátkodobé projekty – dílny a pobyty pro děti z DD, pro klienty se zdravotním postižením apod. - zajišťuje práci v dlouhodobých projektech - zajišťuje přípravu dobrovolných projektů (jako supervizor vede projekt) - připravuje kompetenční portfolio dobrovolníků - pomáhá dětem a jejich rodinám v řešení obtížných životních situací - aktivizuje seniory, připravuje je na stárnutí (kurzy, akademie 3.věku, zájmové kluby, jazykové kurzy, škola aktivního stárnutí)

Čerpáno z rozhovorů - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

V tabulce můžeme vidět, jakým směrem se ubírají oslovená zařízení. SVČ v Ivančicích uvádí, že naplňuje především aktuální zájmy účastníků, také potřeby města a zajišťuje pestrou nabídku činností. Nabízí aktivity od pondělí do neděle od Mateřského centra, přes všechny typy zájmových kroužků, po specializovaná centra, vzdělávací programy, kluby,

akce a další činnosti. Jako trendy uvádí netradiční sporty, rodinná centra, spontánní aktivity a mediální klub.

ŠD při ZŠ v Žebráku uvádí jako svojí nabídku příležitostných, vzdělávacích, tematických a zájmových činností. Dětem nabízí také rekreační a táborovou činnost, a to ve spolupráci s dalšími organizacemi. Současnými trendy u nich jsou především deskové hry, keramika, pracovní činnosti, celoroční motivační hry a také spolupráce s rodiči.

Nezisková organizace v tabulce popisuje svojí činnost, která je spíše zaměřena na seniory. Proto zde uvádí převážně dobrovolnickou činnost, vzdělávací akce, různá školení, kurzy, semináře. Zajišťuje také práci v dlouhodobých projektech, pomáhá dětem a jejich rodinám v řešení obtížných životních situací. Za trendy uvádí zájmové kluby, jazykové kurzy a školu aktivního stárnutí.

3. otázka: Celkový počet rozpočtu vašeho zařízení, jeho členění – provozní, personální, vlastní zdroje, dotační zdroje. Jak využíváte fundraising.

Rozpočet	A	B	C
Celkový	 8 047 000,- Kč	 72 000,- Kč (součást rozpočtu školy)	 6 500 000,- Kč
Provozní	1 420 000,- Kč	Rozpočet školy	980 000,- Kč
Personální	6 853 400,- Kč	3 úvazky vychovatelů	4 170 000,- Kč
Vlastní zdroje	2 069 000,- Kč	Nic – není dovoleno	12 %
Dotační zdroje	11 236 000,- Kč	Pouze materiálové – není povoleno vedením školy	88 %

Čerpáno z rozhovorů - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

V číslech můžeme vidět rozpočty jednotlivých organizací: SVČ 18 047 000,- Kč, ŠD 72 000,- Kč a nezisková organizace 6 500 000,- Kč. Podle tabulky středisko volného času disponuje s nejvyšší částkou finančních prostředků. Je to ovlivněno především grantovou a projektovou činností. Toho podobně využívá i nezisková organizace. Jejich výše rozpočtu

se pohybuje i v miliónech. Oproti školní družině, které většinou nemají svůj přidělený rozpočet, ale jsou součástí rozpočtu školy. Jejich výše je malá, pohybuje se v desítkách tisíc.

4. otázka: SWOT analýza. Kde bude vaše zařízení za 5 let?

A - SVČ	B - ŠD	C - NNO
Silné stránky		
 <ul style="list-style-type: none"> - budova kraje - vše pod jednou střechou - bohatá a pestrá činnost - nové metody práce - trendové aktivity - cenová dostupnost - mezinárodní aktivity - spolupráce v rámci mikroregionu - doplňková činnost - projekty - profesionální tým pracovníků - EDS - akreditovaná vzdělávací organizace - certifikované ICM a kluby - know how – víme jak - významné postavení ve městě, regionu, republice i zahraničí - dětské centrum - mediální studio - mládežnický parlament 	 <ul style="list-style-type: none"> - externí prostory - dvě tělocvičny - sportovní areál v budově školy - malé dětské hřiště - podpora ředitelství - podpora zřizovatele - podpora při sebevzdělávání 	 <ul style="list-style-type: none"> - smysluplnost všech programů - finanční stabilita - zastupitelnost a vzájemná pomoc - loajalita pracovníků k organizaci - nastavitelná pravidla, jak pracovat - TÝM – kvalitní pracovníci (spolehlivost, odbornost, zkušenost), ochota obětovat se práci - zařízený dům - zařízená zahrada - dobrovolníci - kvalita poskytovaných služeb - kvalita pracovníků a dobrovolníků - vlastní budova - zajímavé know-how - jedinečnost a provázanost aktivit

Slabé stránky		
<ul style="list-style-type: none"> - neumíme se prodat - špatná fasáda budovy - nevyhovující okolí budovy - při akci nikdo neví, že jsme pořadatelé - malá propagace názvu Horizont 	<ul style="list-style-type: none"> - nejsou vlastní prostory pro činnost (činnost probíhá ve třídách) - nevyužití projektů a fundraisingu - nemáme žádnou výdělečnou činnost - není PR (web) - minimální vybavení (hry, stavebnice, sportovní náčiní atd.) 	<ul style="list-style-type: none"> - málo časté setkávání managementu - zahlcení - slabá elektronizace naší práce (kontakty, veřejnostní klienti) - neexistující finanční rezerva a fond oprav
Příležitosti		
<ul style="list-style-type: none"> - nové možnosti v nové budově - nové projekty - rozvoj nových aktivit v jednom areálu - možnost podílet se na tvorbě koncepce sportu a volného času ve městě (analýza) - stát se velkým komunitním centrem zájm. vzdělávání - využít max. zapojení do projektů - rozvíjet více dobrovolnictví - zbudovat venkovní hřiště – odpočinková a sportovní zóna, dopravní hřiště... - rozvoj nových aktivit v areálu - využít celoroční možnost ubytování - spolupráce s externisty - stát se školou podporující zdraví - mezinárodní aktivity - spolupráce MAS, SMO, NSK 	<ul style="list-style-type: none"> - možnost využití projektů - daří se přesvědčit ředitelství o možnosti jiných příjmů - možnost zajistit výstavbu venkovní „třídy“ s potřebným vybavením 	<ul style="list-style-type: none"> - stále trvající trend poskytovat sociální služby - založení akreditace širokého vzdělávacího programu „Příprava na stáří“ - jedinečnost TOTEMU - rozvíjení programu komunitního mezigeneračního programu

- získat další prostory v areálu		
Hrozby		
<ul style="list-style-type: none"> - závislost na zřizovateli - zrušení organizace - odvolání ředitelky - konkurence dalších NNO - zrušení sítě SVČ - nedostatečná komunikace - nedostatek peněz - odchod velkých ZÚ - zrušení financování zájmového vzdělávání - špatná legislativa - brzdění aktivit zřizovatelem - špatná politika 	<ul style="list-style-type: none"> - dlouhodobá absence odborného vedoucího na kroužek, o který je zájem 	
Kde bude vaše zařízení za 5 let		
<p>Chtěli bychom, aby se organizace stala multifunkčním zařízením pro všechny věkové kategorie. Být flexibilní, stabilní, vyhledávanou a společenskou organizací.</p>	<p>Přáli bychom si, aby zařízení bylo bráno v budoucnu jako zařízení pro zájmové vzdělávání a ne jako sociální služba</p>	<p>Doufáme, že na stejném místě, co je dnes, s doporučením zřídit ideálně v každém regionu podobné pracoviště</p>

Čerpáno z rozhovorů - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Tabulka ukazuje výsledky SWOT analýzy jednotlivých zařízení, kde dotazovaní podrobně popisují své silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby. Je zde také uvedena odpověď, kam jejich zařízení směřují a kde si myslí, že budou za 5 let.

SVČ za své přednosti uvádí, že zařízení sídlí v budově kraje, která má vše pod jednou střechou, že nabízí bohatou a pestrou činnost, trendové aktivity, cenovou dostupnost, doplňkovou činnost, projekty, profesionální tým pracovníků, dětské centrum, mediální studio, mládežnický parlament a další zajímavé činnosti. Ve svých slabých stránkách vidí nedostačující propagaci, nevyhovující okolí budovy a její špatný stav. Za své příležitosti uvádí, že budova nabízí nové možnosti, nové projekty, rozvoj areálu a dalších prostor

k využití sportovních aktivit. Velká výhoda a další příležitost je možnost ubytování v budově, spolupráce s externisty, mezinárodní aktivity a další nové činnosti. Oproti tomu za možné hrozby uvádí závislost na zřizovateli, na konkurenci, zrušení sítě SVČ, nedostatečnou komunikaci, nedostatek peněz, zrušení financování zájmového vzdělávání nebo špatnou legislativu.

ŠD za silné stránky řadí externí prostory, dvě tělocvičny, sportovní areál v budově školy, podpora ředitelství a zřizovatele a také sebevzdělávání. Naopak za slabé považuje to, že nemají vlastní prostory, nevyužívají projektů, nemají žádné PR a ani dobré materiální vybavení. V příležitostech vidí možnost zapojení se v budoucnu do projektů a možnou výstavbu venkovní třídy s potřebným vybavením. Jako hrozbu uvedla dlouholetou absenci odborného vedoucího.

Nezisková organizace Totem za silné stránky považuje smysluplnost všech programů, které nabízí, finanční stabilitu, loajalitu pracovníků, kvalitní tým pracovníků, nový zařízený objekt a zahradu, kvalitu poskytovaných služeb, zajímavou know how a jedinečnost aktivit. Mezi slabé stránky uvádí zahlcení, slabá elektronizace práce nebo neexistující finanční rezerva. Jako příležitost tato nezisková organizace vidí ve své jedinečnosti, stále trvajícím trendu poskytovaných služeb, založení akreditace vzdělávacího programu. Hrozby uvedeny nebyly žádné.

Kde budou tyto organizace za 5 let?

V tabulce SVČ uvádí, že by se chtěli stát multifunkčním zařízením pro všechny věkové kategorie, být flexibilní, stabilní, vyhledávanou a společenskou organizací. ŠD by si přála, aby jejich zařízení bylo bráno v budoucnu jako zařízení pro zájmové vzdělávání a ne jako sociální služba. Nezisková organizace Totem doufá, že bude stále na stejném místě, co je dnes, s doporučením zřízení podobných pracovišť i v dalších regionech.

5. otázka: Kam se ubírá vývoj současného zájmového vzdělávání, zhodnoťte současný stav volnočasových aktivit v různých typech zařízení.

A) Podle ředitelky SVČ Jany Heřmanové by se měl vývoj současného zájmového/neformálního vzdělávání rozvíjet v trendových aktivitách, navazovat více na RVP všech typů škol a více s nimi spolupracovat. Organizace by se měly

zapojovat do MAP, MAS, KAP, více se věnovat projektům a grantům. Podotýká, že ty organizace, které se budou zaměřovat jen na kroužky, nemůžou přežít. Hodnotí školní družiny jako zařízení, které je dnes spíše sociální službou na hlídání. Vidí však některé družiny, které umí již dnes pořádat aktivity i pro veřejnost či pro rodiče s dětmi, ale je více družin, které ještě nepochopily, že mají mít svůj ŠVP a že nemají poskytovat pouze hlídání. Školní kluby bere jako organizaci, kterých je zatím málo a má totožnou činnost jako SVC.

 B) Vedoucí ŠD Vladislava Lukešová, která prošla všemi typy těchto zařízení, může zhodnotit jejich práci s odstupem a s nadhledem. Současný stav zájmového vzdělávání hodnotí jako velmi svázané legislativou a hlavně zřizovateli. Ředitelé nemají mnoho prostoru pro realizaci svých nápadů a myšlenek a dostávají velmi nízký finanční příspěvek od státu. Ze svého pohledu hodnotí SVC jako zařízení, které je samostatné, flexibilní, nabízí více forem činnosti, má většinou kvalifikované pracovníky a má větší možnost zapojení do projektů a grantů (jak tuzemských, tak i zahraničních). Může také využívat dobrovolníky. Zatím ŠD jsou pod přísným dohledem ředitele školy, který většinou nemá příliš dobrou znalost o zájmovém vzdělávání. Účastníci jsou ve ŠD z povinnosti, protože rodiče pro ně nemají hlídání. Kroužky jsou zde vedeny učiteli ihned po skončení vyučování, tím jsou narušovány i ŠD. Neziskové organizace zatím hodnotí jako zařízení, která jsou naprosto samostatná, řídí se pouze ZP a OZ a mají více možností pro získávání dotací a projektů. Mají také větší volnost v administrativě, zapojují do činnosti více dobrovolníky a účastníci si vybírají činnost dle jejich zájmu. Na závěr konstatuje, že je vše o lidech a o chtění dělat více či méně. To se týká všech typů zařízení.

 C) Poslední dotazovanou je Bc. Vlasta Faiferlíková, ředitelka TOTEMU – neziskové organizace, která se zabývá dobrovolnictvím a mezigenerační náplní volného času. Jejich klienti jsou převážně senioři, matky s dětmi a děti se zdravotním postižením. Ze svého pohledu tvrdí, že to nedokáže reálně srovnat, ale z hlediska oblastí zaznamenává, že je větší pozornost a podpora všeobecně věnována spíše formálnímu vzdělávání a že cítí nedocenení prostoru pro celostní rozvoj a výchovu,

kteřou neformální vzdělávání nabízí. Vidí také nedoceníení těchto pracovníků, celkově je velmi minimální uznávání výsledků neformálního vzdělávání. Není věnován spravedlivý prostor k rozvíjení každému občanu v rámci celoživotního vzdělávání – seniorské vzdělávání, není žádná opora ani podpora, přestože demografický vývoj zaznamenává velký nárůst cílové skupiny seniorů. Jsou malé nároky na kompetenční vybavení pedagogů volného času – ruší se obory Pedagogiky volného času.

Popis a zjištění:

Poslední otázka měla zhodnotit současný stav volnočasových aktivit, a zjistit, kam se ubírá vývoj zájmového vzdělávání. Dotazovaní respondenti odpověděli takto:

Podle ředitelky SVČ by se měl vývoj současného zájmového vzdělávání rozvíjet v trendových aktivitách. Organizace by se měly více zapojovat do MAT, MAS, KAP a spolupracovat se všemi typy škol. Podotýká, že pokud se SVČ zaměří pouze na kroužky, v budoucnu by tak zanikla. U ŠD vnímá velké rozdíly, ŠK bere jako organizace, kterých je velmi málo a mají podobnou činnost jako SVČ.

Vedoucí ŠD současný stav zájmového vzdělávání hodnotí velmi svázanou legislativou a hlavně zřizovateli. Podle ní je poskytováno nedostačující finanční zabezpečení a ředitelé nemají mnoho prostoru pro rozvoj a realizaci nových nápadů a myšlenek. SVČ vidí jako organizace samostatné, flexibilní, s větší možností zapojení se do projektů, využití dobrovolníků apod. Uvádí, že ŠD jsou pod dohledem ředitelů škol, kteří nemají o zájmové vzdělávání zájem a pro rodiče i účastníky je družina spíše jako hlídací služba. Neziskové organizace hodnotí jako organizace s velkou možností pro získávání projektů.

Ředitelka neziskové organizace ze svého pohledu tvrdí, že vše nedokáže reálně srovnat, ale že zaznamenává, že je všeobecně větší podpora věnována formálnímu vzdělávání a že cítí nedoceníení prostoru pro rozvoj a vývoj zájmového vzdělávání. Uvádí také nedostačující podmínky pro vzdělávání seniorů a pedagogů volného času.

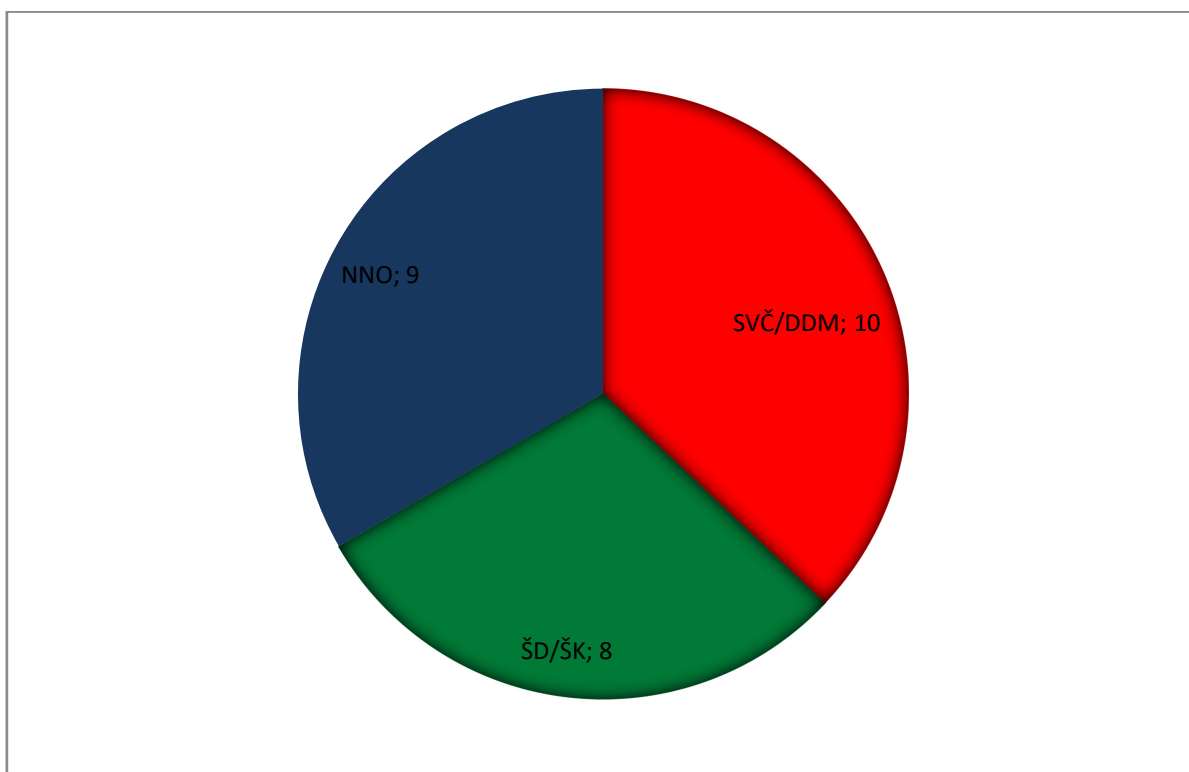
11.2 Vyhodnocení dotazníku

„Jaké jsou rozdíly a odlišnosti v jednotlivých typech zařízení zabývajících se volnočasovými aktivitami“

Návratnost z 30 respondentů byla 27, z toho 10 SVČ/DDM, 8 ŠD/ŠK, 9 NNO

Otázka č. 1.

V jakém typu zařízení pracujete?

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

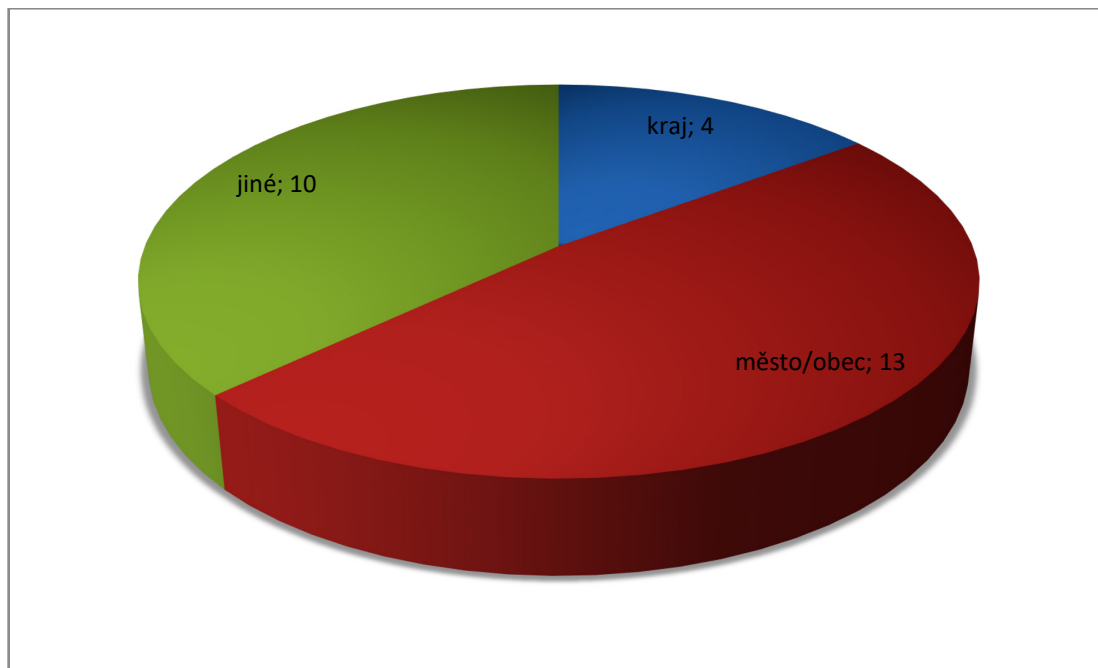
Popis a zjištění:

Graf ukazuje počet respondentů z jednotlivých typů zařízení:

- červené pole - 10 respondentů ze SVČ/DDM
- zelené pole - 8 ze ŠD/ŠK
- modré pole - 9 z NNO

Otázka č. 2.

Kdo je zřizovatelem?

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis:

Graf barevně ukazuje počet jednotlivých zařízení a jejich zřizovatele

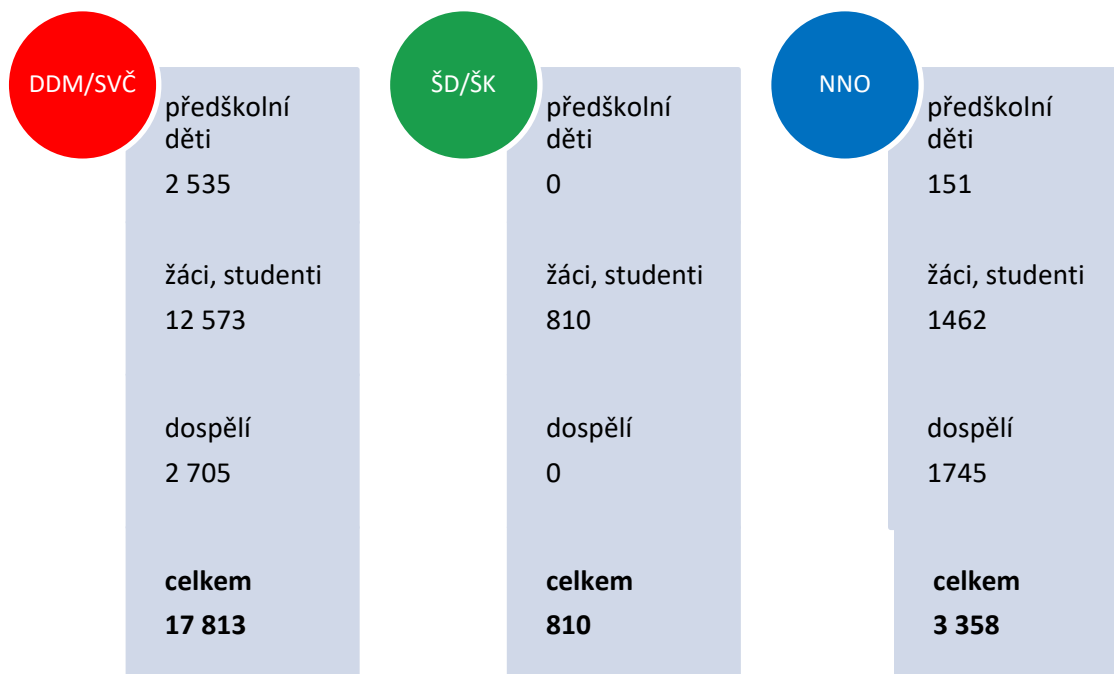
- červené pole - 13 zřizuje město či obec – to se týká zcela ŠD/ŠK, ale také z části SVČ/DDM,
- zelené pole - 10 jsou zřízené jinými subjekty nebo jsou soukromé, sem patří všechny neziskové organizace. Jedno zařízení, které patří mezi DDM a SVČ je zařazeno mezi ostatní, jelikož je zřízené církví,
- modré pole - 4 organizace zřizuje kraj, jsou to zařízení ze skupiny SVČ/DDM.

Zjištění:

Z grafu vyplývá, že skoro u poloviny dotazovaných zařízení převažuje, že je zřizuje město nebo obec, konkrétně u třinácti respondentů. Čtyři jsou zřízeny krajem a ostatních deset jiným zřizovatelem.

Otázka č. 3

Kolik účastníků navštěvuje zařízení?

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

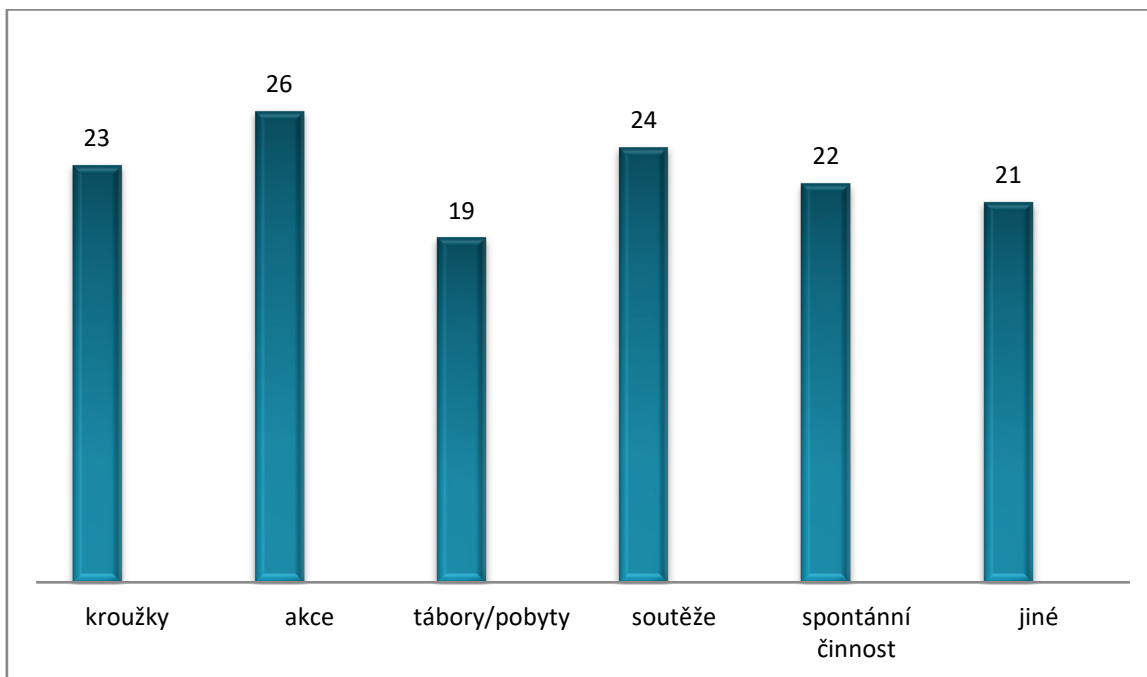
Popis a zjištění:

Na základě grafu vidíme následující návštěvnost účastníků podle věkové kategorie. U prvního typu zařízení středisek volného času je celková návštěvnost účastníků nejčastější, a to ve všech věkových kategoriích, zejména však nejvíce u žáků a studentů. Celkem 17 813 účastníků. U druhé kategorie školních družin je zřejmé, že podle skladby náplně je zde zastoupena pouze věková kategorie žáků. Konkrétně 810 účastníků. U posledního typu neziskových organizací je zřejmé podobné zastoupení jako u středisek, ale v menší míře. Konkrétně 3 358 účastníků. Nejpočetnější zastoupení zde zaznamenávají dospělí návštěvníci. Je zde patrná menší návštěvnost dětí.

Otázka č. 4

Jaké formy práce ve svém zařízení preferujete?

A) Celkový graf

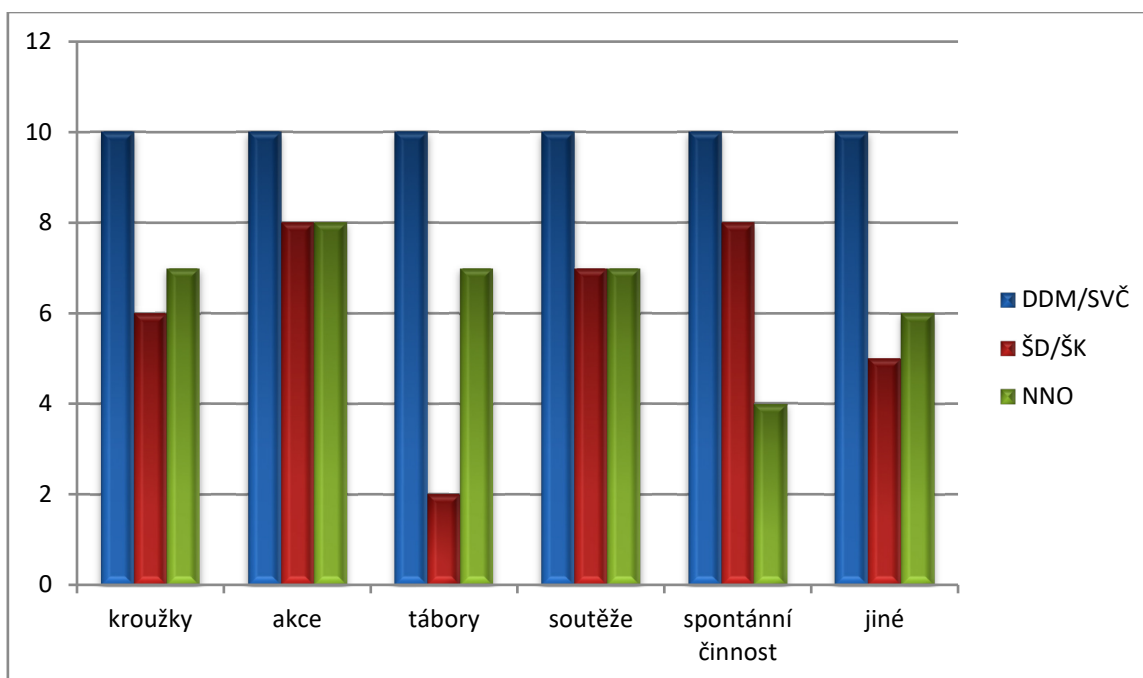

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění

Z grafu vyplývá, jaké formy práce jednotlivá zařízení v počtu dotázaných respondentů využívají nejvíce. Je patrné, že nejvíce jsou zastoupeny, a to ve všech typech zařízení příležitostné akce, a to celkem 26 z 27 celkových odpovědí. Následně o něco méně soutěže v počtu 24, pak kroužky 23, dále spontánní aktivity v počtu 22 a jiné aktivity 21. Nejméně zastoupené jsou tábory a pobytové akce s počtem 19.

B) Podrobný graf

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění

Graf nám ukazuje konkrétní porovnání forem práce mezi jednotlivými organizacemi. Podle výsledků šetření uvádí všech 10 dotazovaných středisek volného času a domu dětí, že zastávají všechny formy práce, u školních družin a klubů jsou nejvíce zastoupeny akce a spontánní aktivity, pak soutěže a kroužky. Nejméně však tábory. U neziskových organizací převažují nejvíce akce, následně kroužky, tábory a soutěže. Nejméně je zastoupena spontánní činnost. Zvláštní kategorie jsou jiné.

V dotazníku respondenti mezi jiné uvádějí:

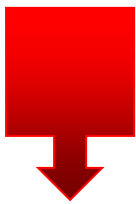

DDM/SVČ pořádají např. vzdělávací kurzy, individuální činnost, spolupráci s jinými organizacemi, podílí se na participaci mládeže, ICM, Klubovou činnost, programy pro talentované děti, nízkoprahová zaměření, krátkodobé kurzy, semináře, trendové záležitosti, osvětovou a informační činnost, výukové programy pro školy, besedy, dobrovolnictví, rozhovory s dětmi, mládeží a rodiči atd.

ŠD/ŠK uvádí za jiné aktivity např. celoroční hry, rekreační a individuální činnost, různá školení pro pedagogy.

NNO dále pořádají např. různé přednášky, workshopy, stáže, besedy, charitativní činnost a zapojují do své činnosti dobrovolníky.

Otázka č. 5

V jaké míře se věnujete dětem se speciálními potřebami (talentované, sociálně slabé, handicapované....)?

<p>DDM/SVČ</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - jsou nastaveny podmínky pro přijímání těchto dětí na začlenění do všech forem činností - otevřené kluby - aktivity pro rodiče s dětmi - výběrové taneční kroužky pro talenty – soutěžní skupiny - zajištěné bezbariérové vstupy do budov - slevy pro sociálně slabé - centrum pro podporu talentů – speciální projekty za podpory MŠMT - speciální programy na Klíč pro handicapované, integrace handicapovaných - besedy s odborníky na tato témata - individuální přístup - spolupráce s dalšími institucemi – předávání informací
<p>ŠD/ŠK</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - finanční úlevy sociálně slabým - osobní přístup - začlenění do kolektivu – nedělají se žádné rozdíly - zapojení do akcí - zajištění asistence - spolupráce s poradnami - rozvoj talentů ve spolupráci s rodiči - akce bez bariér
<p>NNO</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - podpora rozvíjené talentů - speciální individuální přístup - zapojení do aktivit v ČR i v zahraničí - akce v rámci projektů - sdružování rodin s dětmi s poruchami autismu – aktivity pro celé rodiny - závodní činnost – podpora a rozvíjení talentů

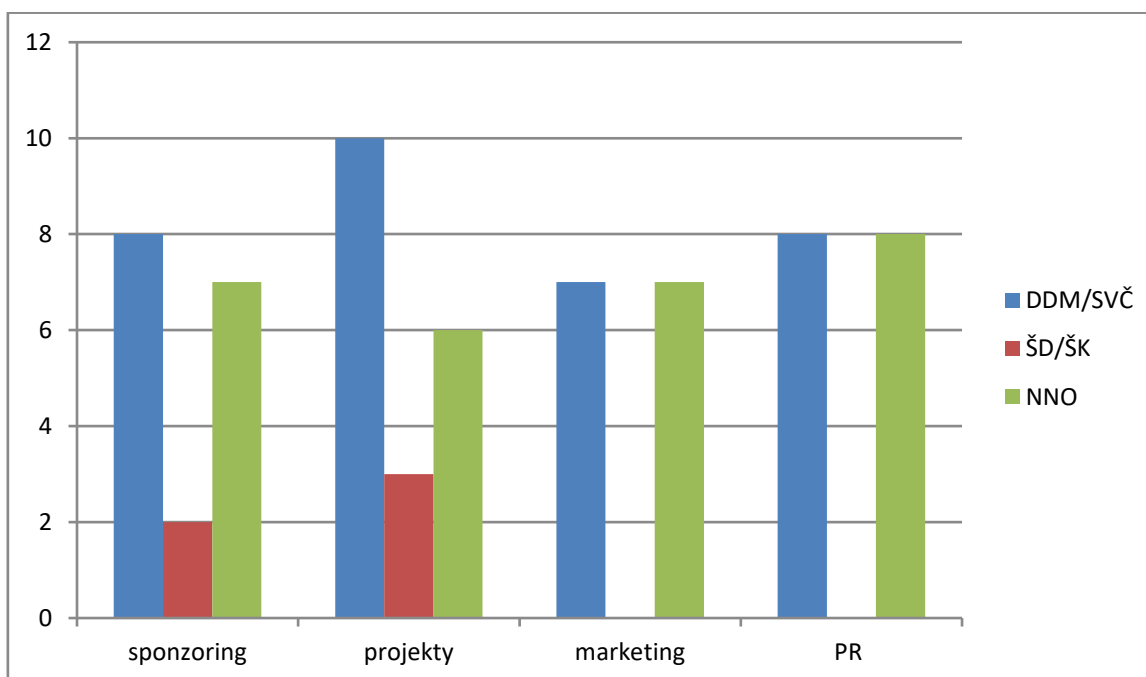
Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Na základě došlých odpovědí můžeme konstatovat, že všechny typy zařízení pracují s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, podle svých možností jak s talentovanými, tak i s dětmi handicapovanými. Větší nabídku připravují domy dětí a mládeže (nabízí speciální programy, semináře, kurzy, besedy, klubovou činnost, soutěžní aktivity a kroužky, akce apod.) Konkrétně zaměřené jsou neziskové organizace, a to vždy na jednu oblast, pro kterou se specializují (například jen na talentované děti nebo handicapované). Školní družiny v rámci možností nabízejí některé činnosti pro děti (akce, hry apod.) se speciálními vzdělávacími potřebami, a to jen omezeně a v malé míře.

Otázka č. 6

Jaký je Váš rozpočet? Využíváte projektovou a grantovou politiku pro rozvoj zařízení?
V jaké výši?

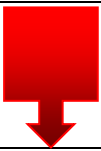
Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Graf ukazuje, jak dalece se jednotlivá zařízení zabývají v oblasti financování sponzoringem, projektovou činností, marketingem a PR. Je zřejmé, že tato oblast je bližší organizacím typu SVČ a podobně také neziskovým organizacím. ŠD se věnují jen okrajově projektům a sponzoringu. Je znát, že přední místo ve financování má projektová činnost, kterou se zabývají všechna zařízení, nejvíce však první skupina, a to SVČ. Další důležitou úlohu ve financování zaujímá sponzorská činnost, kterou využívají také všechna zařízení. Za důležité považují SVČ a neziskové organizace oblast marketingu a PR. Naopak tato oblast je pro ŠD zcela vzdálená. V jednom dotazníku respondentka uvedla, že neví, co tyto pojmy znamenají. Několikrát ŠD poukazují na to, že výši rozpočtu neznají a že je toto téma pouze v kompetenci vedení školy. Skladba rozpočtové kázně jim není známá a vedení o čerpání a přípravách rozpočtu ŠD neinformuje.

Otázka č. 7

Jak zjišťujete zájem cílové skupiny o nové trendy?

DDM/SVČ 	<i>nedělám nic</i>	<i>rozhodně ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>ne</i>	<i>rozhodně ne</i>
<i>internet</i>	-	6	3	1	-
<i>studium materiálů</i>	-	3	6	1	-
<i>účast na akcích</i>	-	5	4	1	-
<i>jiné</i>	2	5	2	-	1
CELKEM	2	19	15	3	1

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis:

V první tabulce vidíme, že cílová skupina zjišťuje aktuální trendy aktivně. Nejvíce přes internet nebo studováním různých materiálů, dále pak osobní účastí na akcích nebo jinými způsoby. Mezi jiné v dotazníku uvádí např.: účast na seminářích, konferencích,

aktuálním šetřením různých anket a dotazníků, prostřednictvím mailů, osobními kontakty či sledováním nabídek jiných zařízení podobného zaměřením.

ŠD/ŠK 	<i>nedělám nic</i>	<i>rozhodně ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>ne</i>	<i>rozhodně ne</i>
<i>internet</i>	-	3	5	-	-
<i>studium materiálů</i>	-	4	4	-	-
<i>účast na akcích</i>	-	3	5	-	-
<i>jiné</i>	-	2	4	2	-
CELKEM	-	12	18	2	-

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis:

V tabulce druhá cílová skupina zaznamenává, že se aktivně zajímá o nové trendy také ve velké míře. Výsledky šetření v dotazníku ukazují, že ŠD nejvíce využívají osobní účast na akcích nebo hledání přes internet, dále pak studium materiálů či jiné způsoby jako např.: účasti na různých školeních nebo ve spolupráci s odborníky.

NNO 	<i>nedělám nic</i>	<i>rozhodně ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>ne</i>	<i>rozhodně ne</i>
<i>internet</i>	-	7	1	1	-
<i>studium materiálů</i>	-	4	4	1	-
<i>účast na akcích</i>	-	4	5	-	-
<i>jiné</i>	1	3	2	3	-
CELKEM	1	18	12	4	-

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis:

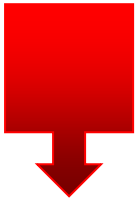

I poslední skupina se o současné trendy zajímá aktivně. Shoduje se s ostatními, a to především v osobní účasti na akcích, hledání přes internet a ve studiu různých materiálů. V jiných způsobech v dotazníku uvádí například vyhledávání přes facebook.

Zjištění:

Respondenti se ve většině údajů shodují. Nejvíce však uvádí, že současné trendy ve volnočasových aktivitách sledují při osobní účasti na různých akcích, hned po té prostřednictvím internetu a studiem různých materiálů. Rozdíly mezi tím jsou velmi nepatrné. Někteří uvádí i jiné možnosti, které jsou popsány v jednotlivých popiskách.

Otázka č. 8

Napište nejvýznamnější trendy ve volném čase, které v současné době vy osobně vnímáte.

DDM/SVČ 	<ul style="list-style-type: none">- v pravidelných aktivitách – kroužky taneční, sportovní, netradiční sporty- mediální studio, mediální workshopy- kluby – spontánní činnosti- mládežnické a rodinné centrum- florbal- bloggerství, youtubeři – sociální sítě- moderní tanec, hudba- ekologický výchova- příměstské tábory a pobytové akce- akce – děti x senioři- cizí jazyky- plavání- Parkour, Free Run, Nerfliga, grafitti, street art, aersoft, kin-ball- legorobotika- cirkusové techniky- modelčina
ŠD/ŠK 	<ul style="list-style-type: none">- pobytové akce- spontánní hry nebo celoroční hry- pc- tanec a sport- kreativní tvoření- inkluze, svoboda, mezinárodní vztahy

	<ul style="list-style-type: none"> - relaxace - stavebnice (deskové hry) - nerfliga - youtubeři - florbal - neví
NNO 	<ul style="list-style-type: none"> - výuka cizích jazyků - digitální výchova - pobytové taneční aktivity - mezigenerační setkávání - řemeslnické aktivity - podpora osobního rozvoje - cirkusové dovednosti - východní sporty, youtuberství - sociální média - projekty, které si děti dělají samy - cestování - sportovní aktivity seniorů - aktivity pro rodiny s dětmi - kluby - podpora talentů - multikulturní spolupráce - polytechnická činnost - umělecké směry - neví

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Z tabulky je patrné, že se všechny typy oslovených zařízení (nebo alespoň většina z nich) ve vnímání současných trendů z velké části shodují. V oblíbě jsou sportovní a taneční aktivity, dále youtuberství, sociální sítě, pobytové akce nebo klubové činnosti. Konkrétně zde respondenti uvádí různé shodné aktivity jako např. nerfliga, florbal či společné akce pro rodiny s dětmi či děti a senioři.

V první kategorii SVC se více objevují další netradiční sporty jako parkour, free run, aersoft apod., zajímavé je blogerství, mediální činnosti nebo např. plavání. Je zde zřejmý

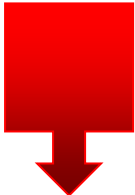
větší záběr činností, který se odvíjí od větších možností materiálního, ale především prostorového zázemí.

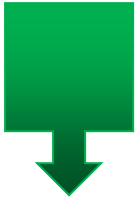

ŠD oproti ostatním uvádí, že jsou oblíbené hlavně tvořivé aktivity, deskové hry a pobyty v přírodě. Koresponduje to s jejich náplní a zaměřením.

U neziskových organizací je zřejmé, že jsou speciálně zaměřené. Proto i aktivity současných trendů navazují na jejich činnost. Ať jsou to převážně senioři, tak například handicapované děti či rodiny, které potřebují sociální i jinou pomoc. Současné trendy a jejich využití vnímají trochu odlišně, uvádí například polytechnickou činnost, řemeslnické aktivity, oproti ostatním také výuku cizích jazyků či multikulturní výchovu. Za zajímavý trend ve svém zařízení uvádí projekty, které si děti připravují a píšou samy.

Otázka č. 9

Na co jste hrdí, co se Vám podařilo, čím se chlubíte?

DDM/SVČ 	<ul style="list-style-type: none">- dobrá pověst- dlouholetá docházka dětí do jedné aktivity- zájem o akce, tábory, které jsou naplněné již v lednu- cena hejtmana za společenskou odpovědnost- dlouholeté taneční úspěchy- spokojenost účastníků- kvalifikovaní a kvalitní pedagogové- známka Zdravá škola- certifikovaná organizace vévody z Edinburghu- vysílání a přijímání dobrovolníků- nové dopravní hřiště- mateřský klub- pokrytí všech věkových skupin- udržení vyrovnaného rozpočtu- poskytování sociálních služeb- mezinárodní výměnný program Erasmus+- mezinárodní dobrovolnická služba – zapojení evropských dobrovolníků do činnosti SVČ- program Partecipace mládeže- podíl středoškoláků na členské základně- program Talent – získání grantu z MŠMT- úspěchy v akrobatickém rokenrolu
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - velký zájem o trendové sporty - velká krajská budova – vše pod jednou střechou - nové metody práce - mezinárodní aktivity - rozsáhlá doplňková činnost - akreditované pracoviště - velké tradiční a úspěšné akce - propagační kvalitní PR kampaň
<p>ŠD/ŠK</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - když nás žáci slušně poprosí a rodiče poděkují - projekty Zahrada - spaní v družině - vystoupení dětí - zdařilé akce - vánoční slavnosti - prázdninové pobyty a pobyty pod stany - založení vlastní bio zahrádky - hrdost na to, že děti chodí do družiny rády - spokojenost dětí a rodičů - zapojení ŠD do eTwinningu – spolupráce na projektu v rámci Evropy <ul style="list-style-type: none"> – finanční ohodnocení, eTwinningové aktivity - akce a projekty na sponzorování zvířátek - osvěty, přednášky, ochutnávka zdravých jídel - projekty pro nevidomé, vzájemná integrace
<p>NNO</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - úspěchy v soutěžích - charitativní činnost - pořádání významné celorepublikové akce - 20 let na trhu - jedinečnost zaměření organizace v kraji - rodiny s dětmi s autismem, která sdružuje více než 50 rodin - nejpočetnější dobrovolnický spolek v kraji pro vzdělávání seniorů - projekty pro školy a další subjekty - úspěšná mentoringová podpora problémovým dětem, které jsou vyčleněny z běžných vrstevnických skupin - vlastní sídlo z fondu ESF - vysílající a hostitelská organizace pro Evropskou dobrovolnickou službu - mezinárodní a vzdělávací aktivity - úspěšné tradiční akce, každoroční úspěšné projekty - patnáctiletá činnost

	- podpora a zapojování mladých – stáže pro mládež
--	---

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Jednotliví respondenti v dotazníku popsali, co se jim podařilo a na co jsou hrdí. U některých to jsou velké a úspěšné projekty s mezinárodní spoluprací, u některých třeba pozdrav žáků nebo poděkování rodičů.

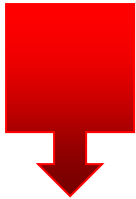
U organizací typu SVC převažují projekty, velké úspěchy v soutěžích, zdařilé akce, certifikovaná pracoviště, ceny hejtmana (to uváděla hned dvě zařízení), dobrovolnická činnost, mezinárodní aktivity, zřízení dalších pracovišť či úspěšná táborová činnost.

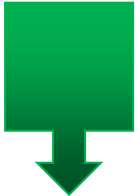

U ŠD jsou úspěchy vnímány jako spokojenost dětí a rodičů, pozdrav či poděkování, vystoupení dětí na akcích, různé pobyty a další tradiční akce. Jedna respondentka uvádí úspěchy, které získala školní družina v zapojení se do projektu eTwinningu a na základě toho obdrželi i finanční ocenění.

Úspěchy v neziskových organizacích jsou ovlivňovány jejich zaměřením. Mnohá zařízení pracují v sociálních službách, a proto se více zaměřují na projektovou činnost. Jejich výsledky jsou především v úspěšnosti projektů, v mezinárodní spolupráci, v dlouholeté a ojedinělé činnosti a zaměření.

Otázka č. 10

Čím se lišíte od podobných organizací?

DDM/SVČ 	<ul style="list-style-type: none">- vše pod jednou střechou (činnosti, ubytování, vzdělávání, Kluby, ICM, mateřské a rodinné centrum, mediální studio atd...)- výborná spolupráce se školami- kvalitní soutěžní týmy – úspěchy, trendové sporty- kvalitní a jednotné PR- kvalita, vysoká píle s nasazením- mezinárodní výměnný program Erasmus+, dobrovolnická služba- program Participace mládeže, vlastní vzdělávací systém- rozsah letní činnosti- program Talent – získání grantové podpory MŠMT- program ICM – získání grantové podpory MŠMT- odlišné poslání organizace – aktivní zapojení salesiánů do práce
---	---

	<p>s dětmi – jsme součástí celosvětového salesiánského díla</p> <ul style="list-style-type: none"> - otevřenost, zdravá a profesionální organizace, která se těší oblibě veřejnosti - programy pro školy, besedy - pestrost nabídky – celkem 214 kroužků – široká nabídka i pro úzký okruh uživatelů např. šachy, filatelie, včelařský kroužek...působnost na 35 místech na okrese - mezigenerační aktivity - mezinárodní spolupráce
<p>ŠD/ŠK</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - práce ve školském prostředí - pouze je jedno oddělení - malá škola – domácí atmosféra, nadstandardní vztahy vychovatel x žák - zapojení se do eTwinningu - zaměření na badatelskou činnost - sociální složení dětí – málo uchazečů - časté výjezdy na školy v přírodě - výuka AJ na škole – možnost návaznosti anglické družiny - součástí školy je centrum pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami
<p>NNO</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - dobrá organizace práce, kvalitní lektori - organizátor významné celorepublikové akce, charitativní činnost - jasně stanovená vize s přihlédnutím na vnější vlivy - osobní přístup, otevřenost, rodinná atmosféra - největší vzdělávací instituce pro seniory v kraji - kvalitní lidi v organizaci - zaměření na děti ohrožené sociálním vyloučením - mezigenerační aktivity - sladování pracovního i rodinného života - vysoký počet dobrovolníků - individuální přístup - zaměření na neorganizovanou mládež - Seniorpoint

Čerpáno z dotazníku - vlastní zpracování

Popis a zjištění:

Výše uvedené činnosti, kterými se jednotlivé organizace od sebe liší, jsou různé. Ne však tolik, aby se opět v něčem neshodovaly. Ve všech typech se objevují různé úspěchy činností organizace nebo také přednosti kvalitního personálu. V některých případech jsou odlišnosti velice markantní a jsou následně popsány.

V prvním typu - u SVČ respondenti uvádí, že jsou odlišní od jiných, a to především v mezinárodních pobytech a ve spolupráci s nimi, v úspěšných projektech, v otevřenosti, v profesionálním vedení a v kvalitní a pestré nabídce. Dále popisují úspěšnost kvalitních soutěžních týmů, různé programy finančně podporované MŠMT, specializovaná pracoviště, široké nabídky letních táborů, dobrovolnickou službu apod.

U druhého typu – ŠD vidíme, že zde respondenti uvádějí např. školní prostředí, zapojení do eTwinningu, sociální složení dětí, časté pobyty v přírodě, či jazykové zaměření v návaznosti na výuku školy.

U posledního typu neziskových organizací vidí respondenti v odlišnosti např. charitativní činnost, organizaci celorepublikové akce, individuální přístup, atypické zaměření jako jediné v kraji. Jsou zde patrné úplně jiné odlišnosti od výše dvou uvedených.

11.3 Porovnání pracovních institucí

Porovnání pracovních zkoumaných institucí – shrnutí hlavních bodů

SVČ/DDM – respondenti uvádí, že tato zařízení

- jsou více samostatná, flexibilní, mohou nabízet více forem činností,
- mohou více využívat jiných zdrojů – fundraingu,
- mají větší možnost zapojení se do projektů a grantů,
- mohou využívat ke své práci dobrovolníky,
- jsou svázané legislativou a svým zřizovatelem,
- mají velikou administrativní zátěž,
- mají výhodu svého zázemí – objekty, zahrady, dětská hřiště,

- mají zájem rozvíjet novou alternativní činnost a další nové trendy v návaznosti s rozvojem zařízení a možnosti využití projektů,
- účastníci navštěvují zařízení na základě výběru svých zájmů a rozvíjení talentu,
- disponují s větším rozpočtem s využitím grantových dotací.

ŠD/ŠK

- podléhají řediteli školy, který často problematice volného času mnoho nerozumí, ani není jeho prioritou,
- fungují spíše jako sociální služba,
- účastníci jsou děti, které sem z velké části chodí z povinnosti,
- není zde kladen důraz na rozvíjení talentu, spíše jen na okraj zde rozvíjejí některé schopnosti a dovednosti,
- velmi často nemají své prostory, používají třídy ZŠ,
- je zde nenáročná administrativa, pedagog volného času má větší čas se věnovat činnosti a dětem,
- nejsou seznamováni s rozpočtovou kázní ani výší a skladbou rozpočtu.

Neziskové organizace

- jsou samostatnou organizací, které nepodléhá školské legislativě,
- mají více možností zapojení do projektů a dotací (tuzemských, ale i zahraničních),
- velmi často pracují s dobrovolníky,
- mají velkou volnost v administrativě,
- nemají však jisté dotace od státu, musí si příspěvky shánět sami,
- jsou závislí na sponzoringu a využití jiných zdrojů,
- mají široké spektrum nabídky činností.

11.4 Analýza dokumentů

Pro analýzu byly dodány dva druhy dokumentů. Ke své diplomové práci autorka využila šetření na základě rozhovorů třech zástupců jednotlivých typů zařízení pro volný čas. Rozhovor se uskutečnil ve formě osobní návštěvy dotazované, a to přímo na vytipovaném zařízení. Byl vypracován písemný dokument ve formě otázek, na které respondenti písemně odpovídali, a to velmi podrobně. Tento dokument byl v diplomové práci zpracován a porovnán.

Dalším dokumentem pro výzkumnou část diplomové práce, bylo dotazníkové šetření. Ze třiceti dotazovaných se vrátilo dvacet sedm, a to v poměru: 10 ze zařízení SVČ/ DDM, 8 ze ŠD/ŠK a 9 z neziskových organizací. Na základě těchto dokumentů byly zpracovány výsledky a porovnána činnost zkoumaných typů institucí.

12 Závěr

Tématem diplomové práce jsou **Trendy v zájmovém vzdělávání**. Před samotným zvolením cíle autorka provedla „předprůzkum“ této oblasti a rozhodla se zkoumat problematiku zájmového vzdělávání více do hloubky. Protože je mnoho organizací a mnoho způsobů, jak trávit volný čas, autorka se rozhodla popsat a srovnat možnosti, nabídky a poptávky volnočasových aktivit u nás. Na základě toho zvolila k tomuto tématu jasný cíl.

Cílem práce je **analýza volnočasových aktivit v nabídce a poptávce, a to v jednotlivých typech zařízení**. V teoretické části autorka práce podrobně popsala názvosloví a vysvětlila jednotlivé pojmy. Dále popsala typy jednotlivých zařízení, zabývajících se volným časem. Zařadila také zájmové vzdělávání dospělých, které je neodmyslitelnou součástí zájmového vzdělávání a dotkla se i téma inkluze. Inkluzi popsala hlavně v oblasti talentů, a to proto, že se některá zařízení pro volnočasové aktivity na talent úzce zaměřují. Neopomenula i téma financování, které je velmi důležitou součástí nejen v zájmovém vzdělávání, ale vzdělávání vůbec. V teoretické části se autorka zabývala také současnými trendy zájmového vzdělávání, odlišnostmi, problémy a perspektivou. Jako metodu průzkumu zvolila kvalitativní výzkum v kombinaci s kvantitativním, který nám pomůže prozkoumat stanovený cíl více do důsledku. Formou osobních rozhovorů a s oslovenými zástupci jednotlivých zařízení více rozebrala dané téma a výsledek šetření je tak možno použít jako doporučení pro praxi pedagogů volného času, ale také pro jejich vedení, následně zřizovatelům, dále pak pro práci dalších složek jako je SP DDM, NIDV a ve finále MŠMT. Další metodou výzkumné části byl dotazník, jehož četná návratnost pomohla k šetření daného tématu. Bylo osloveno 30 respondentů vždy po deseti ze všech tří typů zařízení. Vrátilo se celkem dvacet sedm odpovědí. Oba získané materiály autorka této diplomové práce zpracovala, porovnála a obsahově popsala v kapitole výsledky průzkumu. Výsledná data zanalyzovala, porovnála a vyhodnotila. Na základě toho může autorka konstatovat, že cíl diplomové práce **analýza volnočasových aktivit v nabídce a poptávce v jednotlivých typech zařízení** byl zcela splněn.

Byly zaznamenány velké rozdíly jak v nabídce, tak poptávce v jednotlivých typech zařízení. Z výzkumu vyplývá, že SVC a DDM mají širší obsah náplně, mají větší možnosti

ve financování. Zájmové vzdělávání více zaměřují rozsáhleji a odborněji z hlediska činnosti i cílových skupin. Zatímco ŠD a ŠK jsou spíše oblastí sociální. Zajišťují rodičům vyplnění volného času dětí mezi školní docházkou a odchodem domů. Volnočasová nabídka je zde však omezená většinou prostorově, materiálně, a někdy vedena i (ne)odborně. Posledním typem jsou neziskové organizace, které jsou pro volnočasové aktivity asi nejrozmanitější svým specifickým zaměřením.

Výsledky šetření ukazují, na co jsou jednotlivé organizace zaměřeny více či méně, kam směřují a co je jejich hlavní náplní. Velké pozitivum je, že existuje mnoho typů těchto zařízení a že nabízí širokou nabídku volnočasových aktivit – viz výsledky výroční zprávy ČŠI, která je uvedena v průběhu průzkumu. Důležité je především to, že je o zájmové vzdělávání stále velký zájem, a to u všech věkových kategorií, jak dokazují výsledky šetření. Je jen na účastnících, které si z těchto zařízení vyberou ke smysluplnému využití volného času a ke zdokonalování svých vědomostí a dovedností v oblasti zájmového vzdělávání.

Každý typ zařízení je pro naši společnost důležitý. Záleží jen na tom, v jakém městě či obci působí, co je zde prioritou, kdo ho zřizuje, jaké jsou podmínky a co je místním či regionálním trendem.

13 Seznam použitých informačních zdrojů

13.1 Odborná literatura

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

BRDIČKA, Bořivoj. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0.

FILIPCOVÁ, Blanka. *Člověk, práce, volný čas*. Praha: Svoboda, 1966. Sociologická knihovna (Svoboda).

FOŘTÍKOVÁ, Jitka, Ivana JEŘÁBKOVÁ, Jarmila JEŠETICKÁ, et al. *Tvoříme individuální vzdělávací program mimořádně nadaného žáka*. Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 978-80-87000-28-1.

FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3857-4.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Vyhledávání nadaných dětí v předškolním věku: škála charakteristik nadání a její adaptace na české podmínky*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5150-4.

HEŘMANOVÁ, Jana a Milan MACEK. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2., aktualiz. a

rozš. vyd. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9.

JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-197-3.

MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.

MUŽÍK, Jaroslav. *Profesní vzdělávání dospělých*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. *Vzdělávání dospělých*. ISBN 978-80-7357-738-4.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Břetislav HOFBAUER. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4806-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8579-2.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7.

HUTCHINSON, Susan a Brenda ROBERTSON, PH.D. *Leisure Education: A New Goal for An Old Idea Whose Time Has Come*. 2012.

ŠERÁK, Michal a Miroslava DVOŘÁKOVÁ. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2009. ISBN 978-80-213-2001-7.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

VÁŽANSKÝ, Mojmir a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901-7379-9.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4164-1.

VETEŠKA, Jaroslav. *Nové paradigmaty v kurikulu vzdělávání dospělých*. Praha: Educa Service ve spolupráci s Univerzitou J. A. Komenského, 2009. ISBN 978-80-87306-04-8.

Vzdělávání dospělých v číslech: Česká republika. Praha: Český statistický úřad, c2012. ISBN 978-80-250-2315-0.

VYMAZAL, Jiří. *Mimoškolní výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-706-6104-6.

ŽÁKOVÁ, M. *Řešení otázek volného času v zahraničí*. Praha, Výzkumný ústav pedagogický, 1990.

13.2 Ostatní zdroje

ILive - rozum: Od on-line informací k jejich off-line použití. *Školní poradenství v praxi.*, str. 5. ISSN 2336-3436.

Počítač ve škole: Digitální technologie ve výuce - efektivně, účelně, zajímavě. *Počítač ve škole.*, str. 32, 33. ISSN 1211-6858.

Projekt Centra prevence obezity: Prevence a včasný záchyt dětské obezity/správná životospráva školáka. *Speciál pro školní jídelny.*, str.18, 19. ISSN 2336-6818.

Přirozenou cestou probouzíme v dětech úctu ke stáří. *Školství.*, str. 7. ISSN 0862-9641.

Výroční zpráva ČŠI za školní rok 2014/2015 – dostupné na [Http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-\(1\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-(1)) [online]. [cit. 2017-04-16].

Web SP DDM ČR – dostupné na www.spddm.org [online]. [cit. 2017-04-12].

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění pozdějších předpisů

14 Použité zkratky

SVČ – Středisko volného času

DDM – Dům dětí a mládeže

ŠD – Školní družina

ŠK – Školní klub

ZUŠ – Základní umělecká škola

NNO – Nestátní neziskové organizace

SP DDM – Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže

NIDM – Národní institut dětí a mládeže

AiSIS – Občanské sdružení pro rozvoj osobnosti Kladno

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ROP - Regionální operační program

MAP – Místní akční plán pro vzdělávání

KAP – Krajský akční plán pro vzdělávání

MAS – Místní akční skupina

15 Seznam příloh

15.1 Příloha č. 1 - Řízené rozhovory

15.2 Příloha č. 2 - Dotazník

15.3 Příloha č. 3 - Prezentace na téma “Trendy ve volném čase“

15.4 Příloha č. 4 - Spot nabídky z činnosti zájmového vzdělávání (SVČ Ivančice)

Prezentace nabídky z činnosti na CD

15.5 Příloha č. 5 - Spot ze vzdělávací akce (NNO Talent4you ve spolupráci se SVČ Ivančice)

Prezentace vzdělávací akce na CD